Halkevimizin diğer kolları da kendi programlarındaki vazifeleri malî ve mahallî imkânlar nisbetinde yapmağa çalışmışlardır.

Bütün kolların 946 yılı çalışma proğramı hazırlanmış ve idare kurulunca gözden geçirilerek memleket için en faydalı bir hale getirilmiştir. Bu proğramın yürütülmesi ve başarı ile bitirilmesi için Halkevinin güvendiği en büyük kudret, hemşerilerimizin maddî ve manevî yardımlarının devamıdır.

Abant

BOLU İL BASIMEVİ

ABANT

BOLU HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

SAYI : 7 Ocak - Şubat 1946 CİLT : 2

İçindekiler

KONUŞMA

14 üncü Yıla girerken

Yüksek Mimar
Bedri UCAR
Halkevi Başkanı

19 Şubat 946 da Halkevlerimiz 14 üncü çalışma yılına girmiş bulunuyor.

Ebedî Şef Atatürk'ün 10 Mayıs 931 de Cumhuriyet Halk Partisinin üçüncü kurultayında: (Partimizin Halkevlerile bütün yurttaşlara kucağını açması) temennisini en büyük umde ve en özlü proğram sayan partimiz bundan 14 yıl evvel 19 Şubat 932 de Halkevlerini kurmakla en büyük memleket vazifesini yapmıştır.

Ebedî Şef Atatürk'ün, Cumhuriyet Halk Partisinin ve onun hükumetinin memleketi en yüksek medenî bir ülke haline getirmek için yapmış olduklarını milletin benliğine sindirmek için; Atatürk inkılâbı prensiplerinin geniş halk kitleleri arasında yayılmasını ve derinleşmesini sağlamak için; güttüğümüz büyük ve üstün kültür davamızı kazanmak için, velhasıl büyük inkilâbımızın kültürel yayılma ve korunmasını temin etmek için 14 yıl evvel Halkevlerimizin temeli atılmış bulunmaktadır.

Halkevleri Partinin ve Hükûmetin Cumhuriyetçi, milliyetçi ve inkılâpcı prensipleri içinde çalışan bir kültür kuruludur.

Halkın kültürel ve sosyal kalkınmasına ve yükselmesine hizmeti hedef bilen Halkevleri bu hizmetinde muvaffak olabilmek için her sahada en büğüğünden en küçüğüne kadar faydalanmayı ve fayda vermeği bir vazife bilmiştir.

Orada her yurtdaş istidadına ve kabiliyetine uygun bir çalışma ve başarma vasıtası bulur.

Orada üstünlük orada hodkâmlık yoktur.

Orada samimiyet, orada arkadaşlık ve kardeşlik vardır. Partili olsun olmasın her yurddaş Halkevinin azası olabilir. Halkevleri gögüs-

lerinde kalb yerine bir Atatürk imanı taşıyanların evidir.

1932 yılında 14 vilâyet merkezinde açılan Halkevlerinin sayısının bu yıl 600 ü geçtiğini öğrenmek için sabırsızlanmaktayız.

1932 yılında ilk kurulan 14 Halkevi içinde bulunan evimizde bu gün 14 üncü yaşına basmış bulunmaktadır. Bu 14 yıllık geçmişi içinde evimizin başarılarını öğmek istemiyoruz. Çünkü her attığımız adımın daha iyisini görmek ve her başardığımız işin daha verimlisini aramak isteğindeyiz .

Bu gün elimizde tuttuğumuz (Abant) ın 7.inci sayısı ile mecmuamızda ikinci yılına girmiş bulunmaktadır. Bundan evvelki bir yılın vermiş olduğu tecrübe ile dergimizi daha ileri ve daha verimli bir hale getirmek için yaptığımız gayreti bu gün okuyucularımızın ellerinde tuttuğu bu mecmua isbat edecektir.

Evimizin dokuz kolunda dokuz başarı meş'alesi tutmak emelindeyiz. Her zaman ve hepimiz bir bütün olarak inkılâbın bekçisiyiz. Ve onun temel taşıyız. Ana prensibimiz altı okun ışığı altında çalışırken bütün Halkevlilerin bir tek kalb gibi çarptığını görmek büyük zevkimizdir. Parolamız birdir: Bütün varlığımızla maddemizle ve imanımızla inkılâbın emrindeyiz.

Çevremize ait bazı yayınlar dolayısile...

Gerçek gözü ile Meslek tutumu

H. R. ÖYMEN
Bolu Milletvekili

Bir işe atılmak, hayata atılmak demektir. Hayattaki faaliyet vasfımızı belirten, bu iş ve meslek yolu, bize başta kazanma ve yaşama imkânlarını sağlar. Sonra insanı, kabiliyetlerine ve değerine göre gelişdirmeğe yarar. Ve nihayet ferdin ihtiyacına yeten bu bağlarla iş düzeninin yürümesine ve böylelikle topluluğun bu iş bölümünden kuvvet almasına yol açar. Bu arada bizzat işin değeri de ferdin, öte yandan cem'iyetin o işi karşılıklı benimseme ölçüsüne göre artmış veya eksilmiş olur. Fakat iş kolları insanların toplu yaşama tabiatından gelmedir. Ve daha çok topluluktaki ehemmiyet ve itibar derecesidirki, ferdî alandaki iş boşluklarına veya iş seviyelerine doğru çekip sürüklemektedir. Yetişmek ve o işe sahip olmak için bu çekiliş veya atılış kâfi değildir. Her şeyden önce fertde o işe bir yatkınlık ve bir heves lâzımdır. Bu istek bazılarında daha çok iken belirir. Bunlar, istikbaldeki işlerinin bir nevi sahici rüyalarını görürler, veya oyun halinde kendilerini bu işin idmanına hazırlarlar.

Bir demircinin, bir kitapçının önünde durup kolu ve kafasile hayran, hayran düşünen veya bir sanatkârın peşisıra giden ve sonrada evine dönünce onun taklidini yaparak uykuya varan çocukların tuttukları yol ve iş çok defa böyle başlar. Bu yönelmeyi uygun bir meslek terbiyesi hazırlığı besler ve muhit de, onun iş üzerindeki eksiklerini tamamlarsa, insan o işe ve dolayısile cemiyete faydalı bir kol halinde katılmış olur.

İşlerin bölümüne ve çeşidine gelince; bunlar hayat ve medeniyet seviyesine göre memleketten, memlekete şüphe yokturki büyük farklar gösterir. Ve bu işlerin her biri, cemiyetin her bakımdan kendi kuruluşuna ve gelişimine ve yerine göre ayarını bulur. Bunların arasında, bu yazımızda bazı ibretli örneklerile bahsetmek istediğimiz bir tanesi varki, çağımızın demokrasi ruhu bakımından ayrıca bir ehemmiyet taşımaktadır. Bu meslek gazetecilik, daha doğrusu yayım mesleğidir. Herkesin bildiği gibi aslındaki görevi, haberleri yanlışsız duyurmak, topluluğun beliren görüşlerini yaymak, halka kılavuzluk etmek içindir. Bu görevleri yönündendirki gazetecilik, demokrasi yolunda cemiyetin onsuz yapamıyacağı bir ihtiyacıdır. Bu derece kaçınılmaz ve vaz geçilmez bir ihtiyacı tabiî olan gazetelerin, tek insana değilde kitleye hitap

etmesi ve söz gibi o anda veya karşı karşıya gelerek düzeltilir bir tarafı da olmadığı için, ehemmiyeti ve mesuliyeti bir kat daha artar. Şimdi cemiyetin hayatı ve selâmeti bakımından bu derece mühim olan bir iş, bakıyorsunuzki bir takım başpazarların önüne düşen gezici muharirler, daha doğru adiyle bir takım tahrikciler, parmaklarının arasına sıkıştırdıkları sigarayı tüttürürken hüriyetine ve istiklâline eriştiğini sanan ve bunu etrafına cakalı yürüyüşile duyurmak isteyen sokak çocukları gibi, gazete sütunlarından yakaladıkları bir kalemi vatan namına karaboyalara rasgele batırıp uydurma tablolar yaratmaktan veya bir takım kakafonik muhavereleri sıralamaktan hiç çekinmiyorlar.

Pazarına gösterdiği koruşma ve dinleme alakası üzerine :

— Yazık bu güzüş ovanın Çilimli bucağında dün bizimle olsaydınız, güzel bir halk topluluğu konuşmasını dinlerdiniz....

Söyleniyor. Kendisini bu kadar candan karşılamaya yakışan ufacık bir nezaket sözü, gazetesinde varsın eksik olsun, hiçte lüzumu yok fakat, halk dertlerini, Vekillerine dinletemediler!! Başlığını yazabilmekteki cesareti nereden alıyor? Halk denilen topluluğunu. kemmî bakımdan alsak bile, iki kişiden de az olamıyacağını düşünemiyen bu muharir, anlaşılıyor ki ayak üstü tepinen çocuklar gibi kendisi için hususî ve sun'î sahneler yaratılmasını istemektedir. İstanbul'un belirli köşelerinde kurdukları bu sahneleri bulamayan muharir, bu def'ada kendisi ile konuşmak nezaketini gösterenlere, Ankara'ya gitmek için hususî surette yapılmış (Motor kar) lar ikram etmek centilmenliğini gösteriyor. Gidilecek yolu ve bu yollardan kış ve yaz, felâketli ve sevinçli günlerde nasıl gidilip gelindiğini bilmeyen bu kötü niyetlilerin yazacağı daha başka ne olabilirdi ki...

Bundan sonra bay muharir kimsenin oralı olmadığını söylediği işlerin incelenmesi vazifesine girişiyor, ve gözü kapalı çırpıştırdığı bu (!) yazıları ile gazetesinin sütunlarını süslüyor.

Yazıda geçen isimlerin üçü de bulunulan yerde mevcut olmayan uydurma isimlerdir. 100.000 nüfuslu mâmur bir ova halkı bir hastane yapmak istemiştir. Yazıya bakarsanız. bu maksatla toplanan 100.000 lira deve olmuştur! Ve meydana gelen binada bir ambardır. Halbuki toplanan ve sarfedilen bütün para 50.000 lirayı geçmemektedir. Ve ortada, çoğu kazalarda eşine rastgelinemiyen bir bina vardır. Ayrıca bu iş, günün teşebbüsü değil, yazıda adı ve sanı hiç yer almayan değerli bir kaymakamın, şimdi Eeminönü Kaymakamı olan Baha Kuldaş'ın güzel niyeti ve halkın içten gelen arzu ve teklifi ile başlamış ve yılların emeği ve fedakârlığı ile meydana gelmiştir.

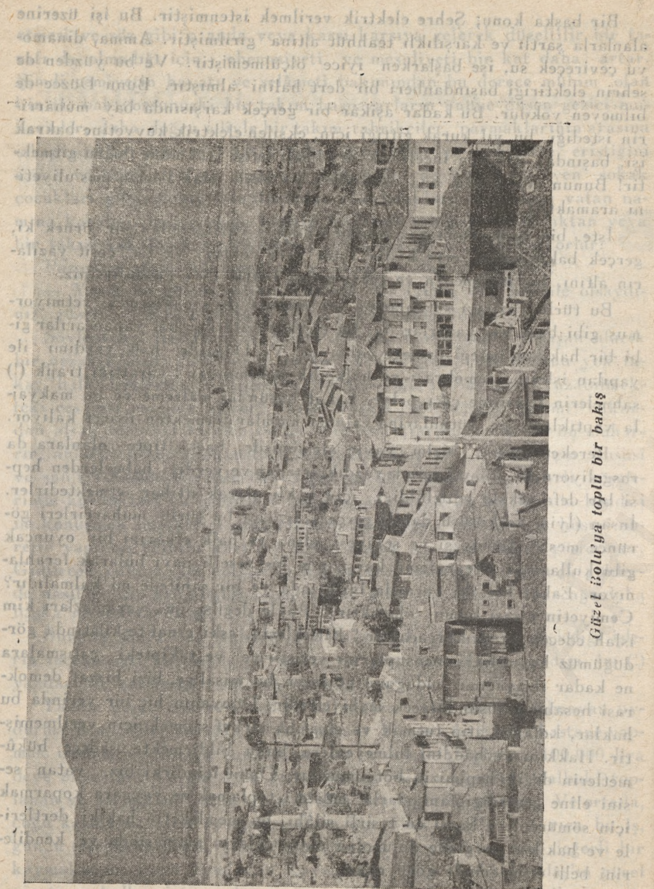
Gelip geçen ve işi inceleyen yetkili adamların hepsi, böyle temiz bir hesap ve bu ölçüde bir başarı görmedik diyorlar. Fakat ne yapalım ki gazetecinin rüyasına bir kere deve hayali girmiştir. Ona ısıracak bir şey ve önüne düşecek birini bulmak lâzımdır.

Bir başka konu; Şehre elektrik verilmek istenmiştir. Bu işi üzerine alanlarla şartlı ve karşılıklı teahhüt altına girilmiştir. Amma, dinamoyu çevireçek su, işe başlarken iyice ölçülmemiştir. Ve bu yüzden de şehrin elektiriği başındanberi bir dert halini almıştır. Bunu Düzce de bilmeyen yokdur. Bu kadar aşikâr bir gerçek karşısında bay muharririn istediği, bu yıl kurak gittiği için, eksilen elektrik kuvvetine bakrak işi, başından itibaren incelemek ne olmalı imiş? Hükmüne doğru gitmektir! Bunun adı, sözüm ona, tetkiktir. Ve eksik olan işlerin mes'uliyetini aramaktır!

İşte. bir muharririn gazetesinden çıkmış yazılarından bir örnek ki, gerçek bakımından zerre kadar tutar yeri yoktur. Ve bu çeşit yazıların altını, hiç üzülmeden ve çekinmeden battal diye çizebilirsiniz.

Bu türlü yazıları sütunlarına bir marifet diye nakletmek yetmiyormuş gibi bazı baş yazarlar da, bu çiçek yazılardan bal yapan arılar gibi bir hakikat peteği örmeğe çalışıyor. Ve Düzcede halk yardımı ile yapılan işlerin, demokrasi ve halkçılık bakımından yarattığı trajik (!) sahnelerin temsiline çıkıyorlar. Fakat bütün bu malzeme ve bu makyajla yaptıkları şey, sütunlarına yalancı mumlar dikmekten ibaret kalıyor.

Bereket versin, bizim yayın alemimizde başka tipte olanlara da rasgeliyoruzki, 25 yıl içinde yazdıklarından ve verdiği haberlerden hepsi bir defa tekzip edilebildiği için haklı olarak iftihar etmektedirler. İnsan (İyisi ve kötüsü dahil) gerçeği arayan bu türlü muharrirleri görünce meslek terbiyesi ve seviyesi adına ve halk efkârını bir oyuncak gibi kullanmak isteyenlerin karşısında bir teselli payı bularak ferahlanıyor. Fakat her iki yazarda bir hizada ve bir sahifede mi kalmalıdır? Cemiyetin rızası bumu olacaktır.? Böyle değilse bu yaramazları kim islah edecek ve ayıklayacaktır.! Birliklerin, eski esnaf teşkilâtında gördüğümüz hassaslıkla mensuplarını yetiştirme ve takipteki çalışmalara ne kadar ihtiyacımız olduğunu gösteren bu misaller, bizi bizzat demokrasi hesabına düşündürecek mahiyettedir. Dünyanın hiç bir yerinda bu haklar, kolayca atıp tutmak ve etrafına çirkef saçmak için verilmemiştir. Hakkını ve haddini bilmeyenlere, bunu bildirmekte sadece hükûmetlerin değil, hepimizin borcumuzdur. Onun içindirki biz, vatan sesini eline geçirdiği fanfarlarla, müşteri toplamak ve yaygara koparmak için sömürenlere karşı en tesirli silâhı, bu memleketin hakiki dertlerile ve hakikat sevgisile dolu olan okuyucuların artmasında ve kendilerini belli etmelerinde görüyoruz.

Güzel Bolu'ya toplu bir bakış

GÜZEL BOLU KÖŞESİ

Bolu'yu Tanıyalım ; Bolu'yu Tanıtalım

Memleket Röportajlarından :

Kız Sanat Enstitüsünde bir saat..

Necip Günay
Y. Orman Mühendisi

Okuyucularımıza bugün, Polu'nun örnek ve canlı bir kültür yurdunu tanıtacağız. [*]

Şehrin doğu sınırında, mini mini bir tepenin üzerinde, iç açan güzel bir tabiat manzarasının çerçevelediği şirin ve sade bir bina ... Burası Bolu Kız Sanat Enstitüsüdür. Sekiz on basamaklı temiz bir antreye doğru yaklaşıyoruz. Burada bir cıvıldaşma, bitip tükenmiyen bir hareket var.. Bir kısım talebe merdivenlerden iniyor, bir kısmı çıkıyor. Pir yabancı ziyaretcinin orada bulunması onları zerre kadar ilgilendirmiyor. Biz bu canlılığın ve bu hareket coşkunluğunun seyrine okadar dalmışızki, yanımıza kadar gelen bir öğretmenin mevcudiyetini ancak konuştuğu zaman his edebildik.

— Kimi istiyorsunuz efendim ?

Pu suâl bize asıl maksadımızı hatırlattığı zaman bir an durakladık. Fakat arkadaşım ;

— Bayan Müdürü görmek istiyoruz efendim, ABANT'a bir röportaj rica edecektik..

Diye cevap verdiği sırada, talebenin derse girmelerini sevimli bir alâka ile takip eden mütevazi bir otoritenin bize doğru yaklaştığını gördük.

— Enstitü müdürü Fahriye Boynueğri..

Büyük bir nezaketle elimizi sıkan sayın müdir, güler bir yüzle bizi odasına kabûl ediyor... Temiz ve sade bir dekor içindeyiz. Yerde, açık ve koyu kahve renklerinin teşkil ettiği bir renk armonisile odayı dolduran bir halı, divarlar bej renginde tertemiz badanalı.. Kapı ve pençereler ayni dikkat ve itina ile el sürmeye kıyılamıyacak ka-

[*] Bu röportajın hazırlanmasında yardımlarından pek çok faydalandığım değerli arkadaşım Y. Mimar Bedri Uçar'a teşekkür ederim.

Örnek eserlerile Bolu kültürüne yarının sanatkârlarını hazırlayan Enstitü binası

Enstitünün bilgili ve çalışkan öğretmenleri Milli Eğitim müdürile bir arada...

dar temiz, sol tarafta bir çalışma masası... Sağda zarif bir kitaplık, karşıda, içi güzel el işlemelerile süslenmiş bir vitrin... Bir az ötede iki koltuk ve bir yuvarlak masanın çevrelediği bir görüşme köşesi... Velhasıl her tarafında başka bir incelik görünen bu odayı tecessüsle seyrediyor, temiz ve yumuşak halıyı çiğnemekten dahi çekinerek ilerliyoruz. Bize gösterilen koltuklara oturuyoruz. Maksadımızın Abant için bir röportaj ricasından ibaret olduğunu söyleyince;

— Abant'ı daima okuyorum. Derginin müstesna gayesini her zaman takdir ederim. Enstitümüz için de bir kaç sahife ayrılmış olmasından dolayı pek müteşekkirim..

Bize zarif bir kutudan cıgaralar ikram ettikten sonra;

— Enstitümüz mevcudiyetini eserlerile tanıtacak durumdadır.

Diyerek, her türlü reklâm ve alâyişten uzak çalışılmakta olduğunu bir an hatırlatıyor. Fakat derhal Bolu'yu, Bolu kültürünü yalnız Bolu'lulara değil, ayni zamanda yurda da tanıtmak gayemizi biz daha söylemeden hissedince,

— Evet, evet diyor. Her halde çok faydalı olacaktır.

Kendisini bir suâl yağmuruna tutuyoruz.. Enstitünün kuruluşu, gayesi, alınan randıman, talebe mikdarı, okutulan dersler, vesaire.. vesaire.. bunlar bizim için çok entresen konulardı..

Genç enstitülülerin eserlerile süslenmiş bir köşe

Sayın Müdire hiç bir taaccüp göstermeden, her zamanki zarif tebessümile, biraz da kaşlarını kaldırarak bize bakıyor ve sonra başını önüne eğerek, gözleri yerde, söyliyeceklerini tasarlar gibi duruyor ve anlatmıya başlıyor :

— Biliyorsunuz, Enstitüler içtimaî bir davanın halli, bir memleket hizmeti için kurulmuş bulunuyor. Gayemiz her şeyden evvel, her hususta mükemmel bir ev kadını yetiştirmektir. Bugünün kızlarını, yarının bilgili anneleri yapabilmek, onlarla aile refahını yükseltmek ve cemiyete en faydalı bir unsur haline getirmek için kendilerini her türlü meslekî ve umumî bilgilerle teçhiz ediyoruz. Bu suretle tam ve mütekâmil bir ev

kadını olarak yetişen kızlarımız, icabında geçimlerini temin edebilmek için her türlü meslekî bilgi ve maharetleri de kazanmış bulanurlar. İşte içinde bulunduğunuz bu kültür ve sanat yurdu da 17-1-942 tarihinde ve bu gayelerle kurulmuştur.

Bilmem, bu beş sene içinde aldığımız başarılı sonuçlar sizi alâkalandırırmı ?

Diye başını kaldırdığı zaman o kendi kendine zaten cevabını da vermiş bulunuyordu, Odacı kadının getirdiği kahvelerimizi içerken Bayan Müdür devam ediyordu :

— Biliyorsunuz, Enstitü beş senedir. Bu beş sene içinde talebe hem nazarî, hem de amelî olarak yetiştirilir. Nazarî kısımlar ortaokul dersleridir. Amelî kısımlarda ihtisas dersleridir.

Bir ilkokul mezunu Enstitünün birinci kısmına girer, burada üç sene okuduktan sonra özel sınıflara geçer. Halbuki, bir ortaokul mezunu doğrudan doğruya Enstitunün özel sınıfına kayıt edilebilir. Özel kısımda nazarî ders yoktur, sadece atölye mesaisi vardır.

Mektebi bitirerek mezun olan bir öğrenici hem Enstitü, hemde ortaokul mezunu ehliyetini haizdir. Buradan mezun olan talebe öğretmenler meclisince aday gösterildiği taktirde, imtihanla Ankara Kız Sanat Enstitüsünün ihtisas kısmına kabûl edilir. Ve üç senelik bir ihtisastan sonra Enstitü öğretmeni olarak diploma alır.

Tam burada sözünü kestik:

— Ya öğretmen olmak istemiyorsa!

Gayet nazigâne bir eda ile,

— Efendim, gayemizi anlatmıştım. Her şeyden evvel mükemmel bir ev kadını olmuş olur, bu kâfi değilmi? ve yahut..

Evet bizde tam bu (veyahut) un cevabını almak üzere sabırsızlanıyorduk. O devam etti;

— Veyahut mükemmel bir atölye açabilir. Dikiş, nakış, moda, şapka, çiçek vesaire işleri yapar.

Bir an durakladı, yeniden bir şey hatırlamak istediği belli idi;

— Bir şey daha var, dedi. Altı aylık bir kurstan sonra gezici köy kursları öğretmeni de olabilir.

Suallerimizin biribirini takip edeceğini anlayan sayın müdür:

— Enstitümüzde yetişdirilen kızlarımızın bilgi dereceleri hakkında daha derli toplu bir fikir edinmek için; isterseniz, ders programlarının rasgele bazı sahifelerini karıştıralım.

Diyerek sağ taraftaki kütüphaneden mini mini bir kitap çıkardı ve sözlerine devamla:

— Enstitüde okuttuğumuz başlıca meslek dersleri; biçki, dikiş, moda, çiçek, nakış, çamaşır, ev idaresi yemek pişirme, meslekî ve tezyinî resim ve çocuk bakımıdır. Bu derslerin atölye çalışmalarına bilhassa önem veriyoruz. Biçki dikişe tâ birinci sınıfta başlanır. Evvelâ küçük parçalar üzerinde muhtelif dikiş ekzersizleri yapılır ve bilhassa bebek takımları üzerinde çalışılır. Birinci sınıfa bu ders haftada yedi saat okutulur. Bu suretle yavrularımız düz teğel, işaret teğeli, fantazi teğel, bol teğel, gibi teğel işlerini ve 20 santimetre karelik amerikan parçası üzerinde oyulgama, ayna ardı, makine dikişi, baskı dikişi, pervaz geçirme, sürfle dikişlerini öğrendikleri gibi; çamaşır parçaları üzerinde de, Paris puvanı, Türk ajuru, dantel dikme, pili, nervür, Paris puvanile baskı, en ve boy iplikleri istikametinde ilik açma ve çeşitli düğme dikimini, ölçü alma usûllerini, zıbın gömlek biçkisini, zıbının kumaşa tatbikını, kundak elbisesi biçkisini ve amerikana tatbikını, bir parçalık korsaj biçkisini, 2 - 4 yaşındaki çocuklara mahsus kum elbisesi biçkisi-

Bir atölye çalışması

Nakış yapan bir öğrenici

ni, ve keza bunların da kumaşa tatbikını öğrenirler. Bunlar biçki dikişin alfabesi demektir.

Bilmediğimiz ve işitmediğimiz bir konu üzerinde verilen bu enteresan izahları derin bir hayretle dinliyor ve not alıyorduk. Bayan müdür devamla :

— İsterseniz bir kerrede, meselâ dördüncü sınıfın biçki dikiş programına kısa bir göz gezdirelim : Talebe bu sınıfta kapaklı, körüklü ve pileli cep dikişlerini; yünlü elbise dikilmesini, dar korsaj biçkisini, iki parçalı kol biçkisini, tayör ve tayör yakası ve bunların tam olarak amerikana tatbikını, kürk yakaların hazırlanma şekillerini, çeşitli elbise drapajlarını, provalar, bitmiş bir elbisede ütü tatbikatını öğrenir.

Değerli müdürü hayli yorduğumuzun farkındaydık. Fakat o asla bıkkınlık göstermiyor, bil'akis aslî vazifelerinden birini yapıyormuş gibi zevk duyarak konuşuyordu:

— Size bir az da ev idaresi çalışmalarımızdan bahsedeyim: Haftada üç saat okutulan bu derse ikinci sınıfta başlanır. Ve talebeye iptidaî bilgiler verilir. Fakat üçüncü sınıf talebesi günlük ihtiyaçların bir çoklarına cevap verebilecek bahisler üzerinde çalışırlar. Bu sınıftaki talebeye; muhtelif cins erkek ve kadın kumaşlarının yamalanması, ipekli kumaşlar üzerinde çiçekli ve çizgili yama tatbikı, yünlü ve ipekli kumaşlar üzerinde örgü usûlleri; eritici, içici, renk alıcı maddeleri tanımak ve bunların kullanma şekilleri; taş, cilâlı tahta, muşamba, cam, yağlı boyalı eşya üzerindeki muhtelif lekelerin çıkarılması; şapka, çanta, eldiven temizlikleri; çamaşır yıkama usûlleri, yıkama ve kurutma makineleri üzerinde bilgi, kombinezon, gecelik, erkek gömleklerinin yıkanma ve ütülenmesi, yünlü ve ipekli kadın elbiselerinin ütülenmesi, kola tatbikatı, ev temizliği için gerekli cilâların hazırlanması, haftalık temizlik tatbikatı vs.. vs.. öğretilir.

Elindeki kitabı masanın üzerine koyan Bayan müdür bize dönerek:

— Programın bütün detaylarından bahsetmeme bilmem lüzum varmı, şimdiye kadar söylediklerimle bir fikir verebildiğimi tahmin ederim. Yalnız şurasını söylemeliyim ki, program, talebenin takip kabiliyeti göz önünde bulundurularak düzenlenmişdir. Zatan tabiat kendilerine özel bir istidat vermiştir. Bizim çalışmamız bu istidadı inkişaf ettirmekten ibaret kalıyor. Mesaimizden tam randıman aldığımızı memnuniyetle söyleyebilirim.

Arkadaşım, bir az da latifeli bir eda ile;

— Efendim, verdiğiniz izahattan dolayı size pek çok müteşekkiriz. Fakat bize okadar çok şeyler anlattınız, o derece ümitli müjdeler verdiniz ki bunların mümkün olacağından adeta şüphe etmeğe başlıyorum.

Sayın idareci zeki bir tebesümle;

— İsbatı kolay efendim. Buyrun bir defa atölyeleri gezelim. O zaman

söylediklerimin, göreceklerinizden daha az olduğunu teslim edeceksiniz.

Ve yavaş yavaş kendisini takip etmeğe başladık. Enstitünün o günkü programı gereğince yalnız dördüncü sınıfın biçki dikiş atölye mesaisi vardı. Doğruca bu atölyeye gittik.

Atölye öğretmeni bizi nezaketle karşıladı. Çalışmalar hakkında etraflıca izahat verdi. Yapılan işleri, talebenin cidden gövüs kabartıcı başarılarını gördük. Ve inandık ki, bu yuva, kendisinden beklenen amâca doğru sur'atle koşmaktadır.

Beyoğlu vitrinlerini dolduran göz alıcı kadın tuvaletleri, bu mütevazı atölyenin mini mini işcileri elinde, gayet tabiî bir alışkanlıkla biçilip dikiliyor. Her kes vazifesini kavramış ve benimsemiş.. Ahenkli ve bilgili bir çalışma havası atölyenin her tarafını kaplamış... Öğretmen bütün kalbile, bütün muhabbet ve sevgisile talebenin çalışmalarına arkadaşlık ediyor. Daha iyiye ve daha güzele doğru ulaşmak arzusu her öğrencinin baş düşüncesidir. Yapılan işleri yazı ile anlatmak çok zor. Krep birmandan bir çay takımı üzerine işlenmiş şarkvârî motiflerde, eski Türk el işleri sanatının mükemmel bir şaheserini gördüğümüzü derin bir iftihar duyarak müjdeliyebiliriz. Zaten, geçen ders yılı sonlarında doya doya seyrettiğimiz enstitü sergisi bu harikul'ade eserlerin eşsiz bir koleksiyonu değil miydi?..

Ne yazık, dışarda paydos zili çalıyor! içimiz içerde kalarak, istemiyerek bu sanat köşesini terk ediyoruz.. Koridor, henüz sınıflarından çıkan talebe ile dolu.. Arkadaşım :

— Mühim bir noktayı unutacaktık, dedi. Öğrenici sayısını...

— Hakkınız var efendim, söyliyeyim, ve bir dakika düşündükten sonra:

— Birinci sınıfta 38, ikincide 21, üçüncüde 7, dördüncüde 5, beşincide 7 öğrenecimiz vardır. Bunlar esas kısımlardadır. Özel kısımlardan dördüncü sınıfta 8, beşinci sınıftada 4 olmak üzre enstitünün bütün öğrenici toplamı 90 rakamına yükselmektedir. Görüyorsunuzki, gösterilen rağbet her sene bir az daha artmış bulunuyor. İki üç yıl sonra talebe yekûnunun 150-200 ü bulacağını tahmin ederim.

Akşam kurslarımızdan da ümidimizin üstünde neticeler alıyoruz. Bu kursların şimdiki mevcudu 170 dir.

— Bolu haricinden de talebeniz varmı?

— Evet efendim, Göynük, Mudurnu, Gerede ve Akçakoca ilcelerimizden gelmiş 13 öğrenici vardır.

— Fakat enstitünün yatılı kısmı bulunmadığına göre..

Biz daha sualimizi bitirmeden değerli müdür maksadımızı anlamıştı:

— Filhakika enstitünün yatılı kısmı yoktur, fakat hariçten gelen talebenin enstitüye devamını sağlamak üzre Bolu Halkevi bir talebe

pansiyonu kurmuştur. Taşralı öğreniciler bu pansiyonda ücretsiz olarak yatırılıp yedirilmektedir. Pansiyonda, bir aile ocağının bütün temizlik ve samimiliğini ve bir enstitü pansiyonuna yaraşır disiplin ve ciddiliği görmek mümkündür. Halkevini bu hayırlı hizmetinden dolayı övmemek, doğrusu nankörlük olur.

Bu sırada öğretmenler odasının önüne gelmiştik.

— Sizi arkadaşlarımla da tanıştırayım.. Diyerek bayan müdür bizi, kendi odası kadar titizlikle döşenmiş büyük ve aydınlık bir odaya aldı. Sayın öğretmenlerle tanışarak kendilerinden ihtisas branşlarına dair çok etraflı malûmat aldık.

Enstitü öğretmenlerinin hepsi de çalışkan, bilgili, iyi kalpli ve iradeli kimselerdir. Bolu Kız Sanat Enstitüsü bu azimli ve feragatlı kültür sanatkârlarının örnek eserlerile doludur. Yarının faziletli ve medenî Türk annelerini hazırlamakta engin bir kudret ve feyizli bir başarı gösteren ve bu uğurdaki hizmetlerini sayısız eserlerile isbat etmiş bulunan bu kıymetli öğretmenler; vazifelerinin mes'uliyet ve kudsiyetini müdrik, gövüsleri çalışma ve öğretme imanile dolu birer türk kültür kılavuzudurlar.

Artık enstitüden ayrılıyoruz. .

Ve içimizde, oradaki hakikatları en asîl, en mubalâgasız çizgilerile görmüş olmanın huzur ve gururunu da beraber taşıyoruz.

Bolu'da Dokumacılık

Ahmet Hikmet Özçağlar

Bolu'da kullanılan basit bir dokuma tezgâhı

Hepimiz bilirizki, bir memleketin kalkınması ancak endüstriyel gelişim ile mümkündür. Günlük ihtiyaçlarımızdan ve medenî âlemin zaruretlerinden biri olan dokumacılığın yeri çok mühimdir. İnsan meydana gelince, vücudunu korumak için bir araca ihtiyacı olduğunu hissetmiş ve uzun bir müddet hayvan derilerile kendilerini koruduktan sonra dokumacılığın iptidaî, fakat insanlık için en mühim aleti olan tezgâhı bulmağa muvaffak olmuşlardır. Zamanla gelişen tezgâhlar şimdi medeniyetin en mükemmel aletleridir.

Memleketimizde dokumacılığa karşı pek fazla ilgi vardır. Her evde kahramanlığın timsali olan tüfek ve bıçak gibi, çalışkan bir ailenin timsali olarak tezgâhta bulunur. Her tezgâh sahibi dokumacılığı meslek edinmemiştir; Yarısından fazlası kendi evinin zarurî ihtiyaçlarını karşılamak için çalışır. Pek azı da dokumacılığı meslek edinir ve elde ettiği para ile geçimini temin eder. Tereddütsüz söylemek icap ederse; şeh-

rimizde aile hayatına karışan her kadın az çok dokumacılıktan anlar. Çünkü ötedenberi ağızlarda dolaşan bir söz vardır. «Ailye karışan kadın, ahirete hazırlanmak için (Kefenimize haram karışmasın) diye komşusunun bir işini yapar; alın teri dökerek kazandığı bu para ile iplik alır ve kendi tezgâhında yine alın teri dökerek kefenlik bezini dokur ve buna inanırdı» Köylülerimizde kendi sürüsünden aldığı yünü tezgâhında dokumak suretile giyimini temin eder. Bu zayıflayan san'atı kuvvetlendirmek, parlatmak ve daha teknikleştirmek lâzımdır.

Memleketimizde dokumacılık Türk tarihini takip etmiştir.

Eskiden memleketimizde iki direk üzerine kurulmuş tezgâhlar vardı. Bu tezgâhlarla (Şalvarlık) denilen kaba kumaşlar dokunurdu. Saf koyun yününden yapılan kalın ipler bu tezgâhın etrafına sarılır. Sonra san'atkâr elindeki çubuğa sarılmış iple hasır örer gibi bir ip içerden bir ip dışardan geçirmek suretile bir gidiş yapar. Bunu müteakip (Kirkit) (Şimdiki tezgâhlarımızda bulunan tefe ve tarak ödevini görmektedir). adı verilen tarak şeklindeki dişli bir ağaç parçasile ördüğü ipliğin üzerine vurarak ipleri bir birine yanaştırır. ve örerdi. Bu şekilde dokunan bezde, bazı yeri seyrek olmak üzere ahenksizlik mevcuttu. Bu tezgâhlar zamanla yerlerini kamçılı ve bobin çözgülü tezgâhların esası olan el tezgâhlarına bıraktı. Şimdi iki direk üzerine kurulan bu tezgâhlar şehrimizin hiç bir evinde yoktur. Ancak Polunun doğu köylerinde ve kendir ekilen yerlerde sayısı pek az olmak üzere bulunmaktadır. Köylülerimiz halen bu tezgâhtan istifade ederek kilim gibi ihtiyaçlarını temin etmekte, kendir kilim ve yine kendir desen üzerine pala atılarak pala kilim dokumaktadırlar.

El tezgâhları dört direk üzerine kurulmuş (Tefe) ve (Kücü) gibi tertibatı vardır. El tezgâhları, iki direkli tezgâhlara nazaran verimli, çabuk ve iyi dokunur bir hususiyet taşır. Bunda el faaliyetiyle beraber ayakta çalışır. Binaenaleyh vücut çalışmasında bir ahenk vardır. Çalışma kamçılı ve bobin çözgülü tezgâhlara nazaran yavaş olur. Çünkü san'atkâr eliyle evvelâ mekiği ipliğin arasına atar ve tarağı çeker. Tarifi mümkün olmıyan bu hal epeyce vakit kaybettirir .

Yeni tezgâhlar kamçılı ve bobin çözgülü olduğundan diğer el tezgâhlarına nazaran daha fazla iş görür. San'atkâr mekiği, kamçı ismi verilen ipi çekmek suretile otomatik olarak işletir. Mekiğin bezin enini katetmesini beklemez. Çünkü mekik kendiliğinden hızla mekik kavuğundan çıkar ve bezin enini kısa bir zamanda kateder. San'atkâr elinin ritmik hareketile kolayca bezi dokuyabilir. Kamçılı ve bobin çözgülü tezgâhlar, el tezgâhlarına nazaran daha enli dokur. El tezgâhları 45-50 Cm. eninde bez dokurken bobinli tezgâhlar 120-150 Cm. enine kadar dokuyabilir. El tezgâhları iki top ipliği bir ayda dokurken, bobinli tezgâhlar bir ayda 4-8 top ipliğe kadar dokumaktadır. Verimi ve kolaylığı bakımından kamçılı ve bobin çözgülü tezgâhlar sarfedilen enerjiye göre fazla iş gördüğünden ekonomiktir.

Şehrimizde Dokumacılık Faaliyeti

Bolu'da domacılık faaliyetine halkın istek ve teşebbüsüyle başlanılmamıştır. 1939 de başlıyan ikinci dünya savaşında ecnebi devletlerle ticari münasebetimizi kesince, piyasada bulunan malların mevcudu azaldı. Memleketimizde bu buhranı karşılamak için hükûmetimiz tarafından alınan tedbirlerle halkı dokumacılık faaliyetine geçirmek istendi. Bu faaliyet hem memleketin dokuma ihtiyacını karşılamak ve hem de halka yardımcı olmak gayesini güdüyordu. Bunun için bir çok şehirlerimizde olduğu gibi 1940 yılında Bolu İline de 200 adet tezgâh gönderildi. Bu tezgâhları işler bir hale getirmek ve halka önder olmak üzere Bahattin Ulusçu adında bir şahsın çalışkanlığı ve gayretile eski Tekel binasında kurs açıldı. Belediye ile Halk partisi iş birliği yaparak bu kursun çalışmalarını kolaylaştırdılar. Kursa evvelâ 25 kişi devam ederken bu sayı zamanla 59 za kadar çıktı. Geriye kalan tezgâhlar İlçelere, bucaklara ve hatta köylere kadar gönderildi. Bu suretle oralarda da kurslar açılarak halka dokumacılık zevki aşılandı. Hatta kursa devam eden san'atkârlara bu tezgâhlar parasız verildi. Halk ba tezgâhların verimi karşısında hayran kalarak ellerinde bulunan el tezgâhlarını bobinli tezgâhlara çevirmeğe başladılar.

1940 Senesi şubat ayında açılıp temmuzda nihayet bulan kurstan sonra 5-6-942 de bu küçük san'atkârların kabiliyetlerini yükseltmek ve onlara yardımcı olmak üzere Dokumacı küçük san'at Kooperatifi tesis edildi. Bu kooperatifin gayeleri şunlardır:

Küçük San,at Kooperatifleri esas mukavelenamesinin 1. inci faslından alınmıştır.

a) Ortakların meslekî ihtiyaçlarını teşkil eden her türlü iptidaî maddeleri temin etmek.

b) Ortaklar tarafından imâl olunan eşyayı satmak ve bu eşyanın en elverişli bir şekilde revacını temin etmek maksadile iç ve dış piyasalarda mahreçler aramak·

c) Ortaklarına teslim ettikleri mal nisbetinde ve kooperatifin mâli imkânlarile mütenasip avanslar vermek.

ç) İhtiyaç ve imkânlar nisbetinde, fiat ve tevzi bakımlarından piyasalarda nazımlık vazifesini yapmak.

d) Ortak mallarının kalitesini ıslah ve standardizasyonunu temin etmek; ıslah, ambalaj ve sevk usullerini ıslah ve tensik etmek.

e) Kooperatifin iştigal mevzuunu teşkil eden sanatın inkişaf ve te-

kâmüllerini takip ederek bunlardan ortakların faydalanabilmeleri için lüzumlu tedbirler alınmak, icabeden makineleri ve malzemeyi temin etmek.

f) Müşterek imalâthaneler veya yardımçı atölyeler v. s. açmak

g) Ebe ve doktor temini, revir ve dispanserler tesisi gibi yardımlarla ortakların yaşama şartlarını ve hayat seviyelerini yükseltmeğe çalışmaktır.

Dokumacı küçük san'at kooperatifi teknik işlerile Ekonomi Bakanlığına, para işlerile de Ticaret Bakanlığına bağlanarak her iki Bakanlığın emirlerine göre hareket etmektedir.

Bolu şehrinde 482 tezgâh vardır. Fakat dokumacılığı meslek edinen 300 kişi kadardır.

Şehrimizde dokumacılık faaliyetine başlamak için 1939 yılında hane hane sorularak san'atkârlar Ticaret Odası tarafından tesbit edilmiştir. İşte bu sorguda bazı cahil san'atkârlar, san'atkâr olduklarını bildirmemişlerdir. San'atkârlıklarını bildirmeyen bu şahıslar 1942 yılında açılan kooperatif teşkilâtına bağlanmamışlardır. Şehrimizde kooperatife bağlı ve bobin çözgülü tezgâhlarla çalışan 89 san'atkâr vardır. 50 ye yakın san'atkâr da yukarıda gösterdiğim sebep yüzünden serbest çalışmaktadırlar. Şehrimizde dokumacılık faaliyetinde bulunanların hepsi kadındır. Hepsi de fakir kimselerdir. Mukadderatlarını kolunun kuvvetine, tezgahının tıkırtısına bağlamış olan bu san'atkârlara iplik verilse, bu nasırlı avuç ayda 60 - 70 lira temin edebilir.

Kooperatif Teşkilâtı ve Ortaklık

Şehrimizdeki Küçük San'at Kooperatifinin kadrosunu Müdür, muhasip ve satış memuru temsil eder, Ayrıca beş kişiden mürekkep idare heyeti azaları kooperatifin ortakları arasından, memur olmayanlardan seçilir. Müdür heyetin esas azasıdır.

Kooperetifle ortak olmak için 1939 yılı dokumacılık san'atı sayımında, kendini (Sanatkâr) göstermiş olmak şarttır. Kooreratife giren her ortağın ilk aldığı ipliğin bedeli olan (100) lirayı birden veya 4 taksitte ödemesi mecburîdir. Bu para ortağın esas sermayesidir. San'atkâr ipliği dokuduktan sonra kooreratife teslim eder ve dokuduğu bezin cinsine göre emeği olan parayı alır.

Dokunan bezler kooperatifte yüzde 15 kârla satılır. Her yıl 31 Aralıkta yapılan yıllık toplantı da, umum kârlardan her türlü masraflar, amortismanlar çıktıktan sonra geriye kalan para kooperatife yaptıkları şi nisbetinde ve statü mucibince ortaklara dağıtılır.

Şehrimizdeki dokumacılık kooparatifinin ortak adedi 78 dir. Bu rakam büyük bir mâna ifade etmez. Gayelere bireysel değil toplumsal

olarak erişmek lâzımdır. Bu (89) ortağın adedini binlere çıkarmak kooperatifin esas gayesidir. Fakat şunu teesürle söylemek isterimki dokumacılığın ilkel maddesi olan iplik memleketimizi idare edecek şekilde garanti edilmemiştir. Hatta bu 89 ortağa ayda iki top iplik verilmektedir. Bu miktar bir sanatkârın en fazla (10-15) gününü işgal eder. Ayın on beş gününde boş oturmak mecburiyetindedir. Evinde müsait yer olan san'atkârlar bu boş günlerini diğer arkadaşlarının iplerini çözmekle veya çirişli iplerini masuralara sarmakla geçirirler.

Şehrimizde Dokumacılıktan Elde Edilen Faydalar

Şehrimizde kooperatif teşkilâtı kurulmadan Kastomonu, Nazilli, Burra ve Şile gibi dokumacı yerlerinden bir çok mallar geliyor ve binlerce lirayı şehir piyasasından çekiyordu. Fakat kooperatif kurulunca halkın ihtiyaçlarının karşılanması ve onların arzularına göre hareket edilmek suretile bu gün hiç bir yerden dokumacı malı şehrimize girmemektedir. Hattâ rağbet gören Sümerbankın beyazlı dokumaları ancak pek az kimse tarafından alınmaktadır.

Bütün dünya devletlerinde olduğu gibi memleketimizde de harp yüzünden ekonomik buhran olmuştur. Şehrimizde de bu buhran dolayısile çok kimselerin hayatı acı denecek halden normal denebilecek bir yaşamağa girmesi ancak kooperatif gibi büyük bir müessesenin kurulmasiyle mümkün oldu. Cumhvriyet hükümetimizin bu yerinde olan teşebbüsü Türk sarsılmaz varlığını ve Türk milletinin karekteri olan «yoktan var etmek» prensibini bir kere daha isbat etmiştir.

Üç senelik kısa bir zamandanberi çalışan kooperatifimizden büyük şeyler beklememeliyiz. Kooperatifimiz istikbal için daha büyük vaadlerde bulunmaktadır. Bu gün normal yaşama şartlarile çalışan san'atkârlar ve faaliyetten memnun olan halkımız Cumhuriyet Hükümetimize olan borçlarını şükranla hatırlamaktadırlar.

DİL-EDEBİYAT
Sosyoloji

Anadoluda Türk Edebiyatının Başlangıcı ve Gelişme Meselesi

Neriman Süslüoğlu
Edebiyat Fakültesi Türkoloji Şubesinde

Başlangıçtan bu güne kadar devam eden ve muhtelif gelişme devreleri gösteren Anadolu yazı dilinin ilk mahsûllerine zaman verdiği hakkında bu gün kabûl edilmiş fikirleri şu şekilde hulâsa edebiliriz.

Anadoluya gelen Türkler beraberlerinde edebiyatlarını de getirmişlerdir. Bu itibarla daha 11 inci asırda Anadolu'da halk arasında okunmağa mahsus basit Türkçe eserlerin yazıldığını kabûl edebiliriz. Bunlar arasında halka islâmiyet esaslarını öğretmek maksadile yazılmış din kitapları, Kur'an ve hadis tercümeleri, halkın cengâverlik hislerini besleyecek olan Seyyit Battal Gazi ve Danişmend Gazi menkıbeleri gibi islâmî hikâyeler, Dede korkut rivayetleri kabilinden eski Oğuz halk an'anelerini bu devrin edebî mahsûlleri olarak gösterebiliriz.

Bunları, müteakip asırlarda elimizde bulunan şekillerinden istidlâl edebiliyoruz.

Bütün halk tabakaları arasında dağılmış bulunan bu destanî Edebiyat. o devir için büyük rağbeti haizdi. onüçüncü asırda yazılıp bugün bize yalnız isimlerile kendilerini hatırlatan iki Türkçe eser daha ilâve edebiliriz,

1 — Manzum Şeyh San'an kıssası .

2 — Şeyyat İsa'ya ait sâlname adlı manzum bir kahramanlık hikâyesi.

Şu halde Türkler Anadoluya geldikleri vakit beraberlerinde getirdikleri Edebiyat, halka mahsus bir edebiyattı. Daha sonraları Arap ve acem Edebiyatlarının tesiri altında yüksek zümre edebiyatı doğmuştur.

Diğer taraftan yazı dili olan Türkçenin islâmiyetten önce ve sonra edebî bir dile sahip bulunduğunu ve yerli şiveler ne olursa olsun kalem mahsûllerinin bu dille meydana getirildiğini biliyoruz. Anadolu'da Türk dilile yazılmış eserlere onüçüncü asırda tesadüf ettiğimize göre, Türkler Anadolu'ya geldikleri zaman müşterek edebî dillerini unutmuş ve Anadoluda Türk edebiyatı, bu fasıladan sonra, yeniden başlamış demektir. Bunlar istidlâl yoluyla verilen hükümlerdir. Elimizdeki metinler vasıtasiyle dil hususiyetleri üzerinde yapılacak bir araştırma neticesi yazı dilinin ne zaman ve hangi şartlar dahilinde vücut bulduğunu, başlangıçta bu dile hangi şivelerin esas teşkil ettiğini, bu edebî dilin teşekkülünde haricî bir âmilin bulunup bulunmadığını araştırma yoluna girersek metin incelemelerinde 3 başlığı gözönünde tutmamız icap eder.

1 — Tarihî ve coğrafî fark gözetilmeksizin bütün Türk şivelerinde müşterek olan hususiyetler ki gramer şekilleri fönetik değişmelerle eski Türkçeden bugünkü Anadolu Türkçesine kadar değişmeden devam eden unsurlardır.

2 — Bugünkü türkçemizde unutulduğu halde onüçüncü asır Anadolu türkçesinde bulunan ve daha fazla eski türkçeye has olan hususiyetler.

Bunlar meyanında söz ve gramer şekilleri onüçüncü asır Anadolu türkçesinde kullanıldığı halde bugünkü türkçemizde kullanılmaz. Eski türkçede bulunduğunu uygurca metinler veya Mahmut Kaşgarî vasıtasile tayin edebiliyoruz.

On üçüncü ve daha sonraki Anadolu metinlerinde ise bugün bulunmayan bazı şekillerin mevcut oluşu metin karşılaştırmalariyle tesbit edilebilir. Bu karşılaştırma neticesinde onbir ile onüçüncü asır arasının metinsiz olduğu, fakat yakınlık hasebile bu devrenin de Türk edebiyatı bakımından kısır olmadığını, Türk edebî an'anesinin, Türkler Anadoluya geldikleri zaman buraya da intikal ettiğini, ancak bu edebî mahsûllerin kaybolduğunu veya elimize geçmediğini kabûl etmek zarureti vardır.

3 — On üçüncü asır Anadolu türkçesinde onu vücuda getiren Türk zümresinin bazı konuşma hususiyetlerini aksettirmesi zaruridir. Eski türkçede de aynı şey söylenebilir.

Orhun kitabelerini vücude getiren Türklerin uygur edebiyatını vücude getirenlerden farklı bir şive ile konuştuklarını kitabeler ve Uygur edebiyatı mahsullerinde görülen dil farkları vasıtasiyle tesbit edebiliyoruz.

Bütün bunlara rağmen eski türkçeyi sekizinci asırdan on üçüncü asra kadar bir edebî şive saymak mecburiyeti vardır. Müşterek edebî

dil Türk şive hususiyetlerini aksettirmeye mani oluyordu. Filhakika Uygur devresinden on üçüncü asra kadar hemen bütün Türk sahalarında bu müşterek edebî türkçe kullanılmış, yazı dilinde mahallî konuşmalar pek az aksettirilmiştir.

On üçüncü asır anadolu türkçesinin esasında hangi şivenin bulunduğunu tesbit de en kesif zümreyi Oğuzların teşkil ettiği anlaşılmıştır.

On üçüncü asırda Anadolu türkçesinde görülen ses bilgisi morfoloji söz hazinesi bakımından Mahmut Kaşgarî'nin Divanı Lûğat al-Türk adlı eserinde gösterilen Türk şivelerinden hangisine yakın düştüğünü tayin etmek istersek, bunların arasında en fazla yer tutan oğuzcadır. Fu şiveden sonra ehemmiyet itibarile Kıpçakça, Arguca, Çiğilce, Yağmaca, Kençekçe, Yemekçe, Türkmence, Bulgarca, Yabakuça, Suvarca, Tatarca v. s. den bahsedilmiştir.

Görülüyorki on üçüncü asır Anadolu türkçesinde tesbit edilen ses bilgisi hususiyetleri in başlangıcı Kaşgaride Oğuz, Kıpçak ve Argu şivelerinde mevcut idi. Bunların daha umumi bir mahiyet alarak gelişmesi metinlerine sahip olamadığımız 11. asırda vuku bulmuş olmalıdır. Söz hazinesi bakımından metinlerde eski edebî türkçede tesadüf edilmeyen bazı yeni sözlere tesadüf edilir. Kaşgaride bunların edebî şivede değil, Oğuz, Kıpçak gibi halk şivelerinde bulunduğunu tesbit etmekteyiz.

Gramer şekilleri bakımından:

Kaşgarîde tesbit ettiğimiz fiil çekimlerinin çokluk iki şahsı edebî türkçede (lar) olduğu halde Oğuzcada (z) dir. On üçüncü asır metinlerinde görülen ek daima (z) dir. Kaşgaride Oğuzcaya mahsuz -sı,-si eki de mevcuttur. Görülüyorki on üçüncü asır Anadolu edebî türkçesi halk konuşması bakımından Oğuzca ve Oğuzcaya yakın şivelere yaklaşmaktadır.

Bu suretle on üçüncü asrı burada bitirip ondördüncü asra girerken şunu hatırlamamız icap eder. On üçüncü asırdan önce Adadoluda edebî bir türkçenin mevcudiyeti kabûl edildikten ve ondördüncü asırda yazılan eserler bir önceki asra nazaran pek çok olması ve bu asırda artık Anadolu da vücut bulmuş bir edebiyattan bahsedileceğine göre on üçüncü asrın Türk edebî mahsûlleri bakımından bu kadar kısır olmasına imkân olamaz. Ondördüncü asırda olduğu gibi, onüçüncü asırda da Anadoluda muhtelif beylikler vardı, ve bunların nezdinde Türkçe eserler yazılmaması için hiç bir sebep mevcut değildi. Şu halde on üçüncü asır Türkçe mahsûllerinin mühim bir kısmı kaybolmuş veya malûmumuz olmamıştır.

Bolu Hatıraları: Vehbi Efendi

Talât ONAY
Çankırı Milletvekili

Kısa boylu olduğu için (Güdül Vehbi) derlerdi. Kır sakallı, tıknazca, nargile meraklısı bir adamdı. Çatak köyünde çiftliği olduğu, o havali köylülerine akıl hocalığı, velînimetlik ettiği için halinde mütehakkim bir köy ağası çalımı vardı. Kendisinin vaktile dâvâ vekilliği yaptığı söylenirdi. Bu cihetle her köylü ona baş vurur, işine dair ders alırdı.

Bolu'da hükûmet karşısında küçük bir ada teşkil eden evler, yazıhaneler, kahveler onundu. Bu evde ve köydeki köşkünde, envaına acem diyarında bile rastlanmıyan bir çok nargilesi ve kıymetli antika eşyası vardı. Çünkü İstanbul saraylarının, konaklarının aşçıları gidip gelirken mutlaka en az birer hafta onun köyünde çalışırlar ve İstanbul'dan dönüşlerinde nadide bir hediye getirirlerdi.

Filân hanım sultânın billur sürahisi, filan şehzadenin yıldız çinileri filân kadı askerin nargilesi, filân Paşanın çubuğu, hatta Sultan Hamidin elile yaptığı damalı, tavlalı masası ve yıldız sarayı korusunu gezerken bindiği sepet faytonu bile bunlar arasında idi.

Yegâne zevki eşi dostu köyünde misafir etmek, köşkün karşısındaki küçük dere üzerine kurduğu sofada ziyafet vermek, dereden balık tutturmaktı. Açık göz misafirler arasında göz diktikleri kıymetli eşyalardan bir ikisini ertesi gün dönüşte beraber getirenler çoktu. Eli açık çok sahi ve mükrim idi.

Takma dişlerini sıkarak ve kuru bir eda ile birazda mütehakkimane konuşurdu. Herkes kendisine (Amca) derdi. Ve bu hitaptan mütelezziz olurdu.

Reşadı çok severdi. Hatta bu sevgi sebebiledir ki, vefatından sonra malının üçte birini Reşad'a bağışlamış ve şer'î mahkemede tescil ettirmişti. Reşad'ı mirasına ortak ve miras işlerine nezaret için vasî tayin etmesinin sebebini şöyle izah ederdi.

— Oğlum! Böyle deli dolu adamlarda az çok Allah korkusu bulunur. Bir hocayı, bir şeyhi vasi yapsam, beni kefensiz gömer, malımı boğazından geçirir de tüyleri bile ürpermez. Onun için bu (Zırtullah) ı vasî yaptım. Bu cihetle müsterih öleceğim.

Amca göğüs darlığından rahatsızdı, yatağa düşünce doktorlar toplanır, Reşad'a da haber gönderilirdi. İlâçlar gelinceye kadar Reşad'ın ;

— Çok şükür Allaha, bu günü de gösterdi. Demekki yolculuk yakın, artık, üçün birini alacağım.

Diyerek göbek atması karşısında ihtiyar bütün ızdıraplarını unutur ve :

— Çıkarın şu münasebetsizi !

Dedikce Reşad'ın artan latifelerile doğrulur ; Artık ilâç bile almıyacak derecede iyi olurdu.

Vefatından sonra vasiyyetini Reşad'ın hakkıyle yerine getirdiğini mirasından ehemmiyetsiz bir kaç yadigâr aldığını, bakiye mallarla çiftliği merhumun çocuğuna bıraktığını duymuştum. Reşad'a aferin.

Vehbi Efendi galiba 1290 tarihlerinde Çankırı âşâr memurluğunda bulunmuş, eşraf ve hanedandan pek çoklarile tanışmış, dedemle de görüşmüş ve hürmet görmüştür. Bu hürmetin karşılığı olarak her zaman köye davet ederdi. Bir iki def'a turfanda köy hediyesi de göndermişti.

(Allah rahmet eyleye)

Bir Çiçek Soldu

Bir çift yıldız karardı, aktı gitti,
Kara toprağın korkunç kucağına.
Hayatta kalanları yaktı gitti,
Baba diyerek tanrı ocağına.

***

Yıldızdan daha parlak gözleri ile
Acı acı yüzüme bakaraktan
Baba ben ölüyorum demesi ile
Uçtu, tanrısına yalvararaktan.

A. Selâmi Erkut

Büyük Eksiğimiz

Necati Erdem

Finstein Amerikada verdiği bir korferansta demişki: Fğer bir defa daha harp olursa, olupta atom bombası kullanılırsa, taraflar bütün nüfuslarının üçte ikisini ilk günde gayıp edebilirler, fakat medeniyet kaybolmaz, zira kitap yine kalacaktır.

Bilmeyen yokturki medenî milletler topluluğunda kitabın yeri mukaddestir. Yüzbinlercesi birden basılıp, bir kaç ay içinde teksayısı kalmaz. İkinci, üçüncü, onuncu basılışlar birbirini takip eder. Okumak bu milletler için hakikî bir zevktir. Sinemadan, tiyatrodan, konserden alınacak zevk gibi. Oradada gözler, kulaklar okumanın, dinlemenin doymak bilmeyen iştihasile acılmıştır. Evinde küçük bir kütüphanesi olmayan, kitapcısına; ekmekcisine kadar para ödemeyen fert yoktur. Amerikada konferans salonlarına duhuliye ile girilir. Yerlerini günlerce, haftalarca evvel sağlamak için telaş eden insanlara rastlanır. Esefle bahsetmek lâzım gelirki, okumak ve dinlemek zevki bizde yayılmış, hatta tatılmış bile değildir. Satılan kitaplarımızın ekserisi ilmî olmak şöyle dursun, edebî bir kıymet ifade etmekten de çok uzaktır. Millî eğitim Bukanlığının okuma zevkini aşılamak ve yayınlamak için tercüme sahasında gösterdiği gayret ne kadar şükranla anılmaya değerse bu gayreti karşılayan umumî alâkanın zayıflığından da o kadar teessürle bahsedilebilinir.

Niçin okumuyoruz? Umumî servetimiz kitap almaya kâfi gelmiyormu? Yoksa yazılanları söylenenleri görüp işitmekten müstağni birer allâmemiyiz? Hamit, bir mektubunun sonunda, (İnsan ne olduğunu bilmek bir marifettirki. ölünceye kadar tahsil olursa yine ikmal edilemez) diyor. İnsanın ne olduğunu öğrenmesi için ise kurt masalları dinlemek değil evvelâ maddî, ve sonra manevî bilgilerin faydalarile donanmış bir hale gelmek lâlımdır. Yoksa (Konuşan hayvan) olarak kalmak kaderine katlanmak mukadderdir. Bu seviyede kalan milletler ise Atatürkün İneboludan söylediği bir nutukta dediği gibi; ölmeğe, hiç olmazsa zelil ve hakir yaşamaya mahkûmdurlar. Tarihi asalet ve şan dolu olan Türk gençliği zelil ve hakir yaşamamak için genç dimağını önce müsbet bilginin temelile tahkim ettikten sonra manevî bilgililerin şahikalarına doğru yükseltici bir mesai sarf etmeği gaye edinmelidir.

Kafasını metotlu bir çalışma ile tımarlamayı öğrenmeyen gençlikten âti için fazla ümit bekleyecek kadar hayâl genişliğine malik olanlardan

değilim. Hükûmetimiz de dış tehlikeler bertaraf edildidten, sükûn dolu bir hayata kavuşulduktan sonra bu mevzuu en mühim ikdisadî kalkınma ve imar mevzuları kadar dikkatle ele almak öğretim, eğitim işlerimizi bir dâvâ değil, bir savaş hızile ve hırsı ile idare etmek zorundadır sanıyoruz.

Gönlümün Uykusu

Bu gece de bak yine baş başayız seninle,
Yaklaş biraz sinene kendi sesini dinle;

* * *

Saçlarımız dağıldı, dudağımda dudağın.
Girecektin koynuma nerde kaldı adağın?

* * *

Yıldızlar neden dilsiz, söylemiyor dilimden
Neden birden kaçıyor sıcak elin elimden,

* * *

Kahkahayla kesiyor, sükûtu şakrak sesin,
Önümde dans edersin, fakat gene gölgesin;

* * *

Sabah olmasın ne var, sarsın her yeri gece,
Gönül sorsun kendine tatlı tatlı bilmece.

* * *

Güneş artık doğmasın, istemem ah ben onu,
Bilmem nerde bitecek güzel rüyanın sonu;

* * *

Derken bir çığlık oldu, benim ölgün sözlerim,
Boğuldu haykırışım, buğulandı gözlerim,

* * *

Artık devler kuruyor., odamda sanki pusu,
Gel bana, neşe bulsun şu gönlümün uykusu.

Hayrettin Yalçın

Yaşamağa ve Aşka dair Kaside

Necmi Eren

Gece..
Gecenin içinde rüzgâr,
Rüzgârın içinde ben varım.
Bu an kafamın içi kadar ışıltılı
Gecenin üstünde yıldızlar!
. . . . Yıldızlarım.
Bu gece dertlerden öte,
Bu gece herşeyden uzak
İçimde yaşamak arzuları var
Y a ş a m a k ! ! !

Bu göz alabildiğine uzanan,
Bu parça parça ışıkları sönüp yanan
Kudretli ve mütehammil toprağın ortasında,
Kâinata bir anne gibi sarılıp,
Kâinatı bir anne gibi anlıyarak
Y a ş a m ak ! ! !

Bu gece herşeyden uzak,
Atlayıp arzuların ışıklı teknesine
Geçmek istiyorum gecenin ötesine..
İçimi avuçlarıma döküp
Yudum Yudum içerek,
Aşkı ve hayatı düşünerek, geçmek...

Gece..
İçimde aşkım esiyor
Bir mayıs rüzgârı gibi ince,
Bir mayıs rüzgârı gibi ılık..
İçim havalarda kanat vuran bir kuş,
Anasının dizinde uyuyan yavru olmuş..
Öylesine rahat, öylesine hür.
Bu akşam,
Bu akşam içim dudaklarımda
Söylenilmemiş bir türküdür.

İçimde aşkım esiyor
Bu aşk esrarlı karanlıklar kadar güzel,
Esrarlı karanlıklar kadar iyi...

Ve bu akşam öyle mükemmel, öyle usta
Bir işçiyimki aşkta!
Kâinat benden öğrenebilir sevmeği..
Ve bu akşam çırak çıkarabilirim
Mecnun'la (Devr içre nevbet)
Ve (Mülk-ü aşk içre hisar-ı istikamet)
Bekleyen Fuzuli'yi...
Sevmek istiyorum arkadaş,
S e v - m e k . .
Sebil olan aşkımı
Sevgilinin küçük, beyaz avuçlarına dökerek,
Yıldızların ışıklarını içip
Yıldızların ışıklarını içirerek
S e v - m e k . .
En güzel, en mükemmel şiirlerimi söyleyip
Gözlerine dalarak,
Ve gözlerinde kaybolarak
S e v - m e k . .
Bu büyük bu uçsuz bucaksız gecenin
Ortasında durabilmek için.
Ufuklara ufuklar gibi
Haykırabilmek için
S e v v v - m e e k...
Ey cenab - ı aşk!
Nemenem nesnesinki sen,
Vücudumda kuvvet,
İçimde rüzgâr,
İçimde yaşamak için çarpan
Bir kanatsın..
Dudaklarımda ekmek kadar aziz,
Dudaklarımda hüriyet ve toprak kadar mübarek
Bir adsın,
Ve bana,
Cümle iyi ve cümle kötü şeyleri sevdirensin..
Ve benim,
Kanıma küreyvatı hamra gibi girensin.
Sen güldüren, sen ağlatan,
Sen öldürten ve öldürensin,
Eyyyyyyyyyyyy !
CENAB - I AŞK!!!

Necmi Eren

SAĞLIK KONULARI

Tıbbî bitkilerden :

Ada Çayı

Cemil Özçağlar
Bolu Milletvekili

Bitkiler biliminin önemli bir dalı da Tıbbî bitkiler adı altında yer almıştır. Tıp ilmi tekniğinin sonsuz ilerlemesine rağmen bu gün, hâlâ sağlığımızı bağışlayan bitkiler, tabiatta iklim şartlarına uygunluk göstererek muhitimizde yaşayıp onların değerini bilmeyerek üzerinden geçeriz.

Halbuki, bu bitkilerden bazıları önemli organlarımızın hastalıklarını savar (Ihlamur), bazıları da yine vücudumuzun hasta olan mühim organlarını düzenine koyar. Netekim (Yüksük Otu = Digitalis Purpurea) kandolaşımının düzenleyici ve kuvvetlendiricisidir. Bu ve buna benzer bitkilere yurdumuzun orman ve çayırlarında çok rastlanmaktadır.

Midemizi ve sindirimi düzenleyen, botaniğin bu dalına bağlı bitkiler arasında (Ada Çayı) nı da zikretmeden geçmiyelim. Bu bitkiye doktorlukta (Sauge) adı verilir. Latincesi (Salvia Officinalis) dir. Yurdumuzun her tarafında gelişmeye müsaitse de Akdeniz bölgesinin tarıma müsait olmayan tepeciklerinde çok tesadüf olunur. Hafif topraklardan haz eder. Tohumlarını ekmek suretile yetiştirdiğimiz gibi sürgünlerini de ayırıp dikersek daha kolay ve daha çabuk çoğaltmış oluruz. Bitki, çiçek açtığı zaman toplanıp kurutularak kullanılır. Kuvvetli kokusunu kat'iyen kaybetmez. Tadı biraz yakıcıdır. Yakıcı olmasına rağmen birleşmesinde uçucu yağ vardır. Uçucu yağın da (pinen), (Salveu) ve (Salviol) ve en nihayet (Borneol) de vardır. İşte bu özelliklerile Ada çayı, yukarıda söyledigimiz gibi mideyi ve sindirim organlarını düzenler, vücudumuzdan çıkan teri savar ve ferahlık verir.

Bu bitki, Bitkiler Biliminin çiçekli bitkiler kolunun (Ballı babagiller = Labiees) familyasına bağlıdır, Gövdesi odunumsu, yaprakları biraz

uzunca ve oval biçimindedir. Rengi beyaz yeşilimtıraktır. Bitkinin tepesindeki yapraklar sapsız, gövdesindekiler saplıdır. Çiçekleri menekşe renginde olup haziran ve temmuz aylarında açar. Çiçeği Erselik (Hunsa) dır. Çanak, çan biçiminde beş dişli ve iki dudaklıdır. Taç, iki dudaklı boru veya halka biçiminde olup biraz tüylüdür. Tohumları siyahımtıraktır.

Ada çayının şimdiye kadar 400 turuna rasgelinmişse de bunun iki turu önemlidir. Biri küçük yapraklı, diğeride büyük yapraklı ada çayıdır. Bundan başka, uçucu yrğında (Linalol) bulunan tüylü ada çayı iki senelik bir bitkidir. Nezleyi savar.

Çayır Ada çayları da mavi renkli olup kokusuzdur. Bir çok Salviyalar da bahçelerimizde süs çiçeği olarak ekilir neş'emizi açar, gönülde ferahlık verir. Bu familyaya bağlı (Ateş çiçeği) de bahçelerimizin kırmızı renklerile güzel bir süsüdür.

Ada çayına Filistin ve Suriye'de de rastlanmaktadır.

"OĞUZLAMA„ (*) dan :

Yelteme

Kiyir kiyir kişneşiyor
Atlar yeri eşe eşe.
Gündoğusu kızıllaştı,
Yayılalım dağa, taşa!
(Tayma, tayma!) nâraları
Korku salsın uçar kuşa.
Bir uğurdan saldıralım
Çarpıyorken oklar döşe!
Gözümüzün pekliğinden
Düşmanların aklı şaşa.
Hanlar, beyler aramızda,
Emeğimiz gitmez boşa!
Can kaygısı çekmek olmaz,
Yazılanlar gelir başa!
Kırılmakla tükenmeyiz,
Bakmamalı üçe, beşe!
Tunç topuzlar yüz dağıta,
Kunt cıdalar bağır deşe;
Dahi kılıç çarpışından
Baş bacaklar ayrı düşe.
Cenk alanı dolusunca
Üşmelidir kuzgun leşe!

Öğretmen : **Basri Gocul**

[*] Dil Kurumu tarafından yayınlanmasına karar verilmiş olan on bin mısralık (TÜRK DESTANI) dır.

GÜZEL SANATLAR

San'at Meselelerine toplu bir bakış

Yüksek Mimar
Bedri UCAR

San'at bir milletin ruh bütünlüğü, manevî zenginliğidir. Onda güzeli, onda aşkı buluruz. Güzeli, doğruyu ve iyiyi tanımak için görmeyen gözleri hudutsuz bir san'at terbiyesile aşılamak lâzımdır.

Eflatun derki: (Gençler güzel şeyler, bedii âsar ile çevrilmelidir. Çünki güzel şeylerin yaptığı tesir hayırkâr olur. Ve insan daima müvacehesinde bulunduğu eşya ve ahvale benzemek ister.) İşte hayırkâr bir cemiyet elde etmek daima güzeli daima doğruyu bulmak için san'ata ihtiyacımız vardır.

Falih Rıfkı bir yazısında: (Bir insan için zevkte küçük kalıp akılda büyümek imkânsız olduğu gibi Resimsiz, Musikisiz, Heykelsiz, Mimarisiz, Edebiyatsız bir büyük insan cemiyeti de ham hayalden ibarettir.) demişti.

Ne kadar haklı ve ne kadar yerinde bir görüş.. San'atsız bir milletin millet olmasına, bir büyük insan cem'iyeti olmasına imkân varmıdır ?..

San'at meseleleri bir estetik anlamı olarak ortaya atıldığı devirlerdenberi, türlü türlü mâna ve türlü türlü tefsirler yapıldı. Güzele ve iyiye dair yazıldı, söylendi.

Her güzelin iyi olduğu fakat her iyinin güzel olmayacağını iddia ettiler. Eflatun'cu olanlar güzeli ruhda; Aristo'cu olanlar güzeli cisimde aradılar.

Güzeli ruhda arayanlara: (Harpte ölmek güzeldir. Çünkü ruh büyüklüğüne delâlet eder.) deyen (Virgil)in fikri yardım etti. Haddizatında belki ölmek çirkin bir şeydi, fakat harpte ölmek ona verdiği ruh büyüklüğü ile güzelleşti.

Bir sevgiliye ait her hangi çirkin bir şeyin âşıkının karşısında ulvileşmesi, güzelleşmesi bir ruh büyüklüğü olan aşkı hatırlatan bir sembol olduğundan ileri geliyordu. Bu suretle san'atı doğuran ve bu gün

dahi cevap verilmesi kolay olmayan güzellik problemlerinin asırlarca evvel çözülmesine çalışılmış olduğunu görüyoruz.

San'atın hak ve hakikat mı yoksa yalan ve batıl mı olduğu üzerinde Eflatun'cularla Aristo'cular derin bir münakaşa konusu açıyorlar. Ve bir müddet san'at yalnız din terbiyesini bir âlet olarak taşıyordu.

Onyedinci asırda (Esprit) ve (Genie) kelimeleri san'at münakaşalarında yer almaya başlayınca;

San'atkâr zekâdan başka ve ondan üstün bir buluş, bir seziş ve yaratıcı kabiliyetin bulunduğu kabûl ediliyor.

Fakat bu duyuş ve sezişlerin ifade vasıtaları herkes tarafından aynı vuzuhla anlaşılıp ve aynı vuzuhla beğenilemediği için san'ata bilinmeyen fakat sevilen ve güzel bulunan şeyler çeşnisi veriliyor.

Riyazî bir kat'iyetle onda miyar arayanlar oluyor. Zevkin isbatını yapmak için proporsiyon; vahdet, nizam, intizam, tenazür gibi fikirleri san'at eserine tatbik ederek his ettikleri güzelliğin men'şelerini arıyorlar.

Zaten güzelliğin anası olan tabiat da bu esaslara müessis bulunduğuna göre san'at anlamını da tabiata ve hakikata bağlayarak miyarı hakikiyi tesbit etmiş oluyoruz.

Estetik duygu ve zevk hükümleri ilmî, riyazî hükümler gibi kat'î değildir. Bunlara nazaran daha müphem ve daha muğlak oldukları aşikârdır. Fakat bu mübhemiyet san'atın hakikat olmadığını isbat etmez. Ve bu estetik duyguların açıklığı ile tarif edilememiş olması estetik idraki güzel ve çirkin hakkındaki bilgiye sahip olmadığımızı isbat etmez.

Bir Ressam, Bir Mimar ve hergi bir güzel san'atlar mensubu zevk hükümlerini tayin ve tahlil edememekle beraber güzeli çirkinden ayırabilir.

İşte buna sadece san'at bilgisi adı vermemiz çok yerinde bir tarif olacaktır. Bu bilginin herkese kendini ispat edemediği de malûmdur. Fakat san'atkâr için bu bilgi riyazî bir kat'iyet kadar ruhunun derinliğine işlemiş ve orada tekevvün etmiş olduğu için onu aldatmaz. Onun için san'at estetik idrâkden doğan ruhun bir ifadesidir.

Onun için san'at şahsî bir şekil ve şahsî bir kalıp içinde bir bütün duyuşun, bir bütün görüşün ifadesini taşır.

Bir san'at eserinin tahlilini yapmak onun iyi, doğru ve güzel taraflarını aramak ve bulmak ilmî ve riyazî bir kat'iyetle ispat etmek mümkün değildir. Onu anlamak ve onu taktir etmek için ondaki ruhu, ondaki ifadeyi görebilmek ve anlayabilmek lâzımdır. Bunu ancak hislerimizle yaparız. Bazan her hangi bir şeyin karşısında hayranlık duyarız. ve ;

— Ne kadar güzel... deriz. İşte o cisimde o eserde bize kendine güzel dedirten şey doğrudan doğruya onun muhtelif kısımları arasındaki nisbet bağlılığı, ahengi, renklerinin imtizacı, bölümlerinin ayrılmaz bütünlüğü yani proporsiyonudur. Bu bize indî olan güzellik anlamını öğretir.

Birde Bach veya Beethoven veya Itrî Dedenin bir bestesini dinlerken onları garp klâsiği veya Türk klâsiği diye sınıflandırırız. Veyahut bir Akropol mabedi veya bir Saint-pierre kilisesi ve bir Süleymaniye abidesi önünde dururken bunları Yunan klâsiği rönesans veya Türk mimarlığı diye vasıflandırırız, işte bu da bize san'atın millî cephesini verir. Böylece san'atkâr şahsî duyuş ve sezişiyle bir bütün görüşünün ifadesini yapmakla eserini millî vasfına eriştirmiş olur.

* * *

Her millet ve her devir kendine has ve kendine ait bir san'at yapmıştır. Bizde de bizim olan bir san'at cereyanı yaratmak lâzımdır.

Çünkü hülyalarımızı hakikat yapmak için, rüyalarımıza renk vermek için bir san'ata muhtacız.

Ruhta bütünlüğümüzü, zevkte üstünlüğümüzü, kabiliyet ve imkânlarımızı madede de dile getirmek için, içtimaî hayatımızı kendimizden sonrakilere nakledebilmek için yegâne vasıtamız güzel san'atlarımız olacaktır.

Ayağımızı bastığımız bu toprak, başlarımızı haleleyen bu gök kubbe en büyük san'at eseri ve değişmeyen proporsiyonların anasıdır.

Dünyada güzel, hiç bir vakit değişmez. Her güzel ve iyi şey yaşar. Değişen yalnız ruhlarımızdır.

Hemen her gün ve herkesin dilinde dolaşan bir hüküm var, Resimde yeni, Mimarlıkda yeni, Heykelde yeni, velhasıl güzel san'atların bütün şubelerinde yeniye doğru gitmek ve modern san'at yapmak..

Halbuki aslında değişen ve yeni olan şey san'at değildir. Belki teknik ve belki fonksiyon ve nihayet esas değişen ruhlarımızdır.

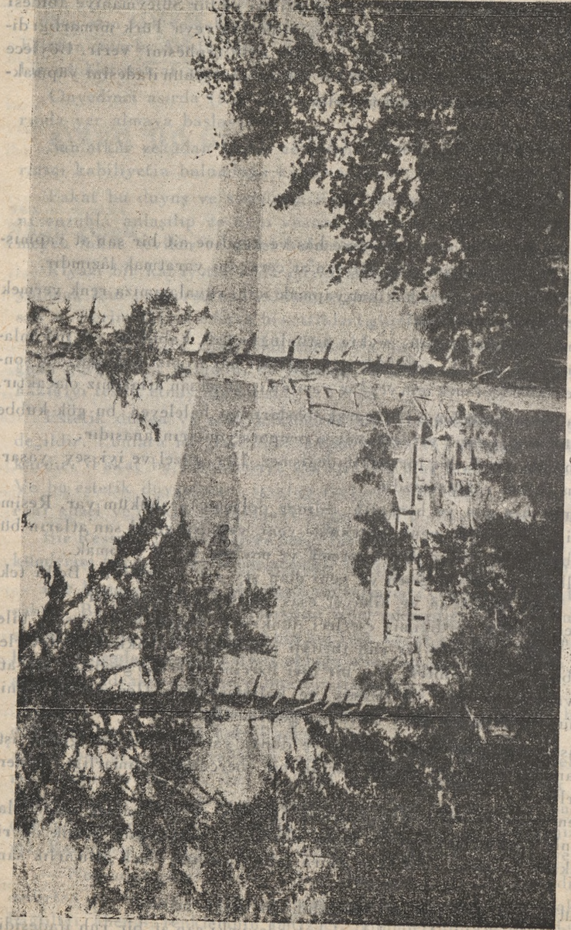
Eğer bu gün verdiğimiz eserleri dünkülerle kıyaslayamıyorsak, bilelim ve kabûl edelim ki bir ruh ihtilâli içindeyiz. Muhakkak ki devirler birer birer tarih sahifesi gibi bir biri üzerine devrilip geçdikce san'ata bu devrimle beraber şekilleşmiş ve kalıplaşmıştır. Her devrin teknik durumu o devrin san'atını meydana getirmiştir.

Misalimizi Mimariden alalım ve dünya'ya bakalım, işte gotik, işte rönesans ve yine işte umumî harbin bir hercümerç mimarlığı, modern mimarlık.

Kendimize dönelim, işte, Selçukî Türkleri ve işte onlara vâris olan Osmanlı Türklerinin san'atı, Bursa devrinden başlayarak klâsik devrin en yüksek gayesine vardıktan sonra inhitata dönen Türk Mimarlık san'atı...

Bütün bunlar birer ruh inkilâbından başka nedir..

Bu misal ile bir kere daha isbat edeyimki san'at bir ruh ifadesidir.

. . . ayağımızı bastığımız bu toprak, başlarımızı haleleyen bu gök kubbe en büyük san'at eseri ve değişmeyen proporsiyonların anasıdır. . . işte bu güzel tabiat köşelerinden ABANT gölü . . .

* * *

Biz Türklerin de kendimize has duyuş ve görüşümüzün bilinmesi ve tanınması da san'at eserlerimizle kabil olacaktır.

Orta Asya'dan başlayarak Hint illerine, Çin'e, İran'a Orta Avrupa'ya kadar eserlerile tarihlerini ve varlıklarını tanıtmış ve tasdik ettirmiş bir neslin çocuklarıyız.

O nesilki cami'den sebiline, sarayından evine ve bahçesine, kostümünden çevresine, musikisine, resmine, edebiyatına kadar her varlığında maddeyi kendi ruh ve duygusuna esir etmiş ve bu gün seyir edenlere işte Türk san'atı dedirtmek hazzını kazanmıştır.

İşte biz bu neslin mirascıları olduğumuz için bizimde kendimize has olan bir san'atımız ve bir ifade şeklimiz vardır.

Türk milletinin kendi has duyuş ve sezişinin bilinmesi ancak san'at eserlerimizin tetkiki ile mümkün görülebilir.

Eserlerimiz asırlar boyunca ayni saf ve samimî karekterini saklamıştır. Yarının türk san'atı geçmişin titizlikle muhafaza ettiği müşterek karekterin bilinmesi ve öğrenilmesi ile yükselecektir.

İşte her biri birer abide olan mimarî varlıklarımız, minyatürlerimiz, çinilerimiz, hatlarımız, kostüm ve kıyafetlerimiz, işlemelerimiz, türkülerimiz, klâsik bestelerimiz, hatta karagözümüz ve orta oyunumuz, halk destanlarımız, millî rakslarımız, yarının san'atını yaparken karşımızda rehber olacak bitmez tükenmez birer san'at hazinemizdir.

Hiç bir san'at Türk san'atının eriştiği merhaleye erişmemiştir. Hiç bir millet milletimiz kadar sırf bir san'at yapmak arzusu ile ruhunu eserlerine vermemiştir.

Bir san'at eserinin dünya çapında mevki kazanabilmesi onun beynelmilel vasfı haiz olabilmesi ile kabildir. Millî olması ise hars, anane ve ruh bütünlüğünü taşıması ile kabil olacaktır.

Gökleri delen âbidelerimiz, bütün safiyet ve samimiliği ile, renklerinin ahengi ile tazeliğini her an taşıyan minyatürlerimiz, çinilerimiz, manasındaki kalıptan kurtularak şekilleriyle birer tezyini harika olan hatlarımız, her an canlılığı muhafaza eden oyunlarımız, halk türkülerimiz, Itrî dedeler ve emsalinin ölmez klâsik besteleri, orta oyunu ve karagözümüzle ve günün san'atkârına bir san'at hazinesi hediye eden bu millet bu varlıklardan istifade etmesini bilicektir.

* * *

Onaltıncı asırda bu varlıklı kütleleri yaratan bu taş yıkıntılarını dile getiren Türkün ruhundaki mantık ve sadeliği kudret ve azametin çerçevesi içinde terennüm eden türk san'atkârları Türk zevkini dünya-

ya tanıtmış ve stilini vücuda getirmiştir. Biz de bu gün bu toprağa bağlılığımızı göstermek ve zevkimizi cihana haykırmak istiyorsak elimizdeki yegâne vasıta san'atımız olacaktır.

Bu da bizden evvelkilerin yaptıklarını bilmek ve öğrenmekle ve tam bir anlayışla çalışmakla kabildir.

Biz belki bizden evvelkilerin yaptıklarını yapacak değiliz. Fakat varmak istedikleri neticeyi görerek ve anlayarak onların bıraktıkları yerden devam etmeliyiz.

Eskiyi sevmek ve san'at eserlerine hürmet etmek manen yükselmiş bir cemiyetin harcıdır. Eski eseri sevmek hiç bir vakit eskiye dönmek değildir. Bil'akis ondaki ruh ve mânayı anlayarak takdir etmek demektir.

Yeniyi elde edinceye kadar eskiyi önümüzde öğretici olarak bulundurmamız lâzımdır. O takdirde ancak gaye yoluna girmiş olacağız.

Yeniye fakat Türk ruh plânında tekevvün edecek yeniye doğru adımlarımızı sıklaştırmamız lâzımdır.

Gıdasını millî kaynaklardan alacak olan san'at eserlerimiz bizim san'atımız olacaktır.

NOT : Bu yazımda: rahmetli hocam Ahmet Haşimin ders notlarından. M. Şekip Tunç'un. Suut Kemal Yetkin'in bazı parçaları ile ayrı ayrı basılmış bazı makalelerimden faydalandım. B. U.

Gurbet ve sen

Gurbet nasıl acıysa yurdundan ayrılana
Senin ayrılığında tıpkı ona benziyor.
Gariplikler, acılar, dertler veriyor bana
Kalbinde bir ağlayış, bin acılar geziyor.

***

Kalbimi sıktırıyor gurbetin çelik eli.
Benliğimi sarmakta coşkun bir vuslat seli
Artık ses vermez oldu içimde: neş'e teli,
Ruhum ebedî bir gurbet ve ayrılık seziyor.

A. Selâmi Erkut

Konferanslar - Makaleler

Büyük Türk Şairi Fuzûlî'nin Hayatı

Necati ERDEM
Ağır Ceza Yargıcı

Büyük Türk şairi Fuzûli'nin ölümünün 390. ıncı yılını anma maksadile Halkevimiz tarafından 12-ocak 946 tarihinde bir toplantı tertip edilmişdi. Büyük bir ilgi toplayan ve kalabalık bir kitle tarafından takip edilen bu toplantıda şairin hayatı, eserleri ve sanat incelikleri hakkında konuşmalar yapılmış, eserlerinden parçalar okunmuştur.

Bu vesile ile verilen iki konferansı özet halinde aşağıda okurlarımıza sunuyoruz. *ABANT*

Hepimiz biliriz ki fertler fanîdir; doğarlar, muayyen olan ömürlerini ikmal eder ve hayata veda ederler. Cemiyetin büyük bir ekseriyetini bunlar teşkil eder. Pek az bir kısım insan'ar da tabiat kanunun bu değişmez seyrine tabi olmakla beraber, ölümsüzlüğün yüksek mazhariyetine erişirler.

Bu akşam bahsedeceğimiz Fuzulî'de bu müstesna simalardan biridir. Tarih sahifeleri bize ölümsüz fanilerin hayat ve menkıbelerini gösterir. Edebî bir geceyi tes'it ettiğimiz için misallerimizi de ediplerden seçiyorum: Shakspeare, Victor Hugo, Goethe, Dante, Tolstoy garpta; İmril - Kays, Celâledin - i Rumî, Firdevs, Hayyam, R. Tagor şarkta; bu tip fertlerin müşahhas örneklerini verirler.

Ayrı yaşamak sırrını bilen bu değerli şahsiyetler aynı zamanda beynelmilel birer kıymet taşırlar. Dost ve düşman her millet bu gibi insanları hürmetle tebcil eder. Faraza geçen gün ölüm yılını andığımız Pasteur'ü bir Fransız kadar, bir Türk, bir Japon, da benimser. Hayyam'ı, İngilizler hususî günler yaparak yaşatırlar.

Akşamları radyomuzu açtığımız zaman, geçmişte bugün saatinde her milletin malı olmuş bir ressamın fırçasından, bir şairin kaleminden, bir heykeltraşın çekicinden hararetle bahsedildiğini işitiyoruz.

Ölümsüz, beynelmilel adamların eserleri iki kısımdır: Maddî eserler,

manevî eserler.. Nevv-york'un Hürivet abidesi. Romanın Saint Pierre kilisesi, Ayasofya, Süleymaniye Mabetleri fennî ihtişamın timsali olarak gözlerimizin önünde yükselirler... Fakat Otello'yu, Hamlet'i, Sefilleri, Cehennemi, Şehnameyi, Mesnevî'yi okuduğumuz zaman hissettiğimiz hayranlık duygusu o muazzam abidelerin azamet ve ihtişamından doğan hayranlıktan daha az değildir. Bu dehalardan biri olan Fuzulî'nin asıl adı Molla Mehmet'dir. Fuzulî mahlâsıdır.

Eski şairlerimiz ekseriya kaside veya gazellerinin son beytinde mahlâslarını zikrederlerdi. Her şairin de bir mahlâsı vardı.. Nabi, Nef'i, Baki gibi. Bu manalı mahlâsların yanında Fuzulî lâkabı nekadar manasız gözüküyor. Bununla beraber bir orjinalite de ifade ediyor. Kendisi herkesin benimsemiyeceği bir lâkabı intihap etmekle ilerde bir isim yanlışlığına mahal vermemek istemiş olacak. Fuzulî mahlâsı bir vasfı mümeyyiz olarak geçmiş oluyor. Hakkındaki bildiklerimiz derin ve geniş değildir. Bayatî kabilesindendir. Bu kabile, bir Türk kabilesidir. Oğuz aşiretine dayanır. Fuzulî Türktür. Bunu söylemeğe neden lüzum görüyoruz, diyeceksiniz? Namık Kemal'den bahsederken Türktür demedik de Fuzulî hakkında neden bu ihtarı yapmağa lüzum gördük?

Şundan ki: Büyük adamları herkes, her millet benimsemek sevdasına düşer, onu kendilerine nisbet ettirmekle iftihar duyarlar.. Fûzulî'ye de Acem diyenler olmuştu. Hatta bunların arasında Filozof Rıza Tevfik'de vardır. Ben onun mütarekede bir konferansına şahit oldum. Böyle bir teze temayül etmişti. Her zaman uyanık olan üniversite gençliği kendisine şiddetle hücum etti. Kürsüden indirdiler. Büyük bir milliyetperver ve hakikî bir şair olan merhum Süleyman Nazif'de tam kürsünün karşısında idi. Rıza Tevfik bir aralık Fuzûlî'nin Azerî olduğundan bahsedince, Azerilerinde «Türktür» diye bağırdıklarını bu günkü gibi hatırlıyorum. Filvaki Fûzulî, Azeri şivesile konuşup yazar.. Divanında hayatının hep Irak'da geçtiğini, başka memleketlerde, bulunmadığından şivesinin bir acayip olduğunu itizarla söyler.

Fuzûlî; fennî, tıbbî bilgilere de sahipti. (Ruhname) yahut (sıhhat ve maraz) adlı bir eseri vardır. Şairlerin umumî bilgilere mutlak sahip olması lüzumunu ileri sürer. İlimsiz şiiri temelsiz duvara benzetir.

Hakikaten öyle değil midir?

Hayatı hakkında geniş malûmatımız yoktur demiştim. Tahmininen (1494) de Hille'de, bir rivayete göre de Kerbelâda doğmuştur. (1555) de Kerbelâ'da öldü. Babası Hille Müftüsü Süleyman efendidir. Muasırı hükümdarlar Bağdat'da Şah İsmail-i Safevî ve Türk Padışahı Kanunî Süleymandır. Şah İsmaile (Benk-ü Bade) kanuniye de diğer bir takım kasideler yazmıştır.

Evkaftan günde dokuz akçe tahsisatı vardır ama almak nasip olamadığından şikâyetnamesinde sızlanmıştır. Nişancı Mehmet Paşaya hitabesinde (selâm verdim rüşvet değildir diye almadılar.) gibi açık cümleler kullanmıştır. Bu sadelik, bugünün sadelik cereyanlarına muarız olanları düşündürecek mahiyettedir.

Sözüm burada bitiyor. Arkadaşlar! Büyük insanlar, büyük milletlerden doğarlar. Onlar milletleri için ufûl etmiyen birer güneştir. Afrika çöllerinden bir dehanın doğduğu görülmemiş işidilmemiştir. Fıtraten vilâdi olarak doğan dehalar, oralarda, membaı gür, mecrası çorak bir vadide kaybolan nehirler gibi söner giderler. Büyük insanları yetiştiren cemiyetler, siyasî, askerî, içtimaî sebeblerle satvet, heybet, hatta mevcudiyetlerini kaybedebilirler. Fakat büyük şahsiyetlerin adları sönmiyen bir ışık gibi daima yanar. Onlar milletlerini, diğer milletler nazarında ihtiram dolu bir muvazene mevkiinde tutarlar.

Son söz olarak bir şikâyetimi sizlere iblâğ etmekten kendimi men edemiyeceğim. Arkadaşlar! Edebiyat sahamız, esefle söylerim ki, bugün çoraktır. Genç şairlerimiz bize büyük zaferimizin destanını hâlâ vermemişlerdir. Zekâlarını mahdut sahalarda eritiyorlar. Cumhuriyet kurulalı yirmi iki yıl oldu, üç sene de millî mücadele, eder yirmibeş yıl.. Önümüzde hâlâ yirmibeş satırlık bir destan yok Gençlere, gen heveskârlara, genç kâlemlere soruyorum :

Bize mütarekede zavallı milletimizin maruz kaldığı zulmü, Atatürkün Samsuna çıkışını, Erzurum, Sivas Kongrelerini. İnönü, Sakarya, Dumlupınarın kanlı meydan muharebelerini, cihan edebiyat tarihinin göğsüne dikecek, müstakbel Türk nesline armağan edecek bir eser neden vermiyorlar ? Daha dün kınına soktuğumuz kılıcımızın kanı kurumadı. Bu yakın tarihten ilham alacak bir deha yokmudur.? Atatürkün dehasını, büyük Mehmetciği sembolize edecek bir kahraman bekliyoruz.. Şüphe yoktur ki dünya çapında adam yetiştiren milletimiz bu bahtiyarlığa kavuşacak kuvvet ve kabiliyettir.

Fuzûlî'nin San'atı

Mustafa SALKAYA
Y. Orman Mühendisi

Bu akşamki konuşmanın konusunu esas itibariyle büyük Türk Şairi Fuzûlî'nin edebî şahsiyeti teşkil etmekle beraber, kısmen onun milliyet ve mezhebine de temas edeceğiz. Bu konulardan ilkine girebilmek için bir az Fuzûlî'nin diliyle konuşalım;

(Su kasidesinden)

1) Saçma ey göz eşkten gönlümdeki ödlara su;
Kim bu denlu tutuşan ödlara kılmaz çâre su
2) Abgûndur günbed-i devvar rengi, bilmezem,
Ya muhit olmuş gözümden künbedi devvâre su
3) Zevk'i tığından acep yok olsa gönlüm çaki çak
Kim mürür ile bırakur rahneler diyâre su
4) Vehm ilen söyler dil-i mecruh peykânın sözün,
İhtiyat ile içer her kimde olsa yâre, su
5) Suya versûn bağban gülzarı zahmet çekmesûn,
Bir gül açılmaz yüzün tek verse bin gülzare su

Şu bir kaç beyitten anlaşıldığına göre, zamanının lisanını konuşması itibarile, Fuzûlinin dilinde bu günün zevkini bulamıyoruz. Fakat kelimelerin ve beyitlerin müzik ve ahengile hazlandığınız meftun gözlerinizden seziliyor. Birde o zamanki dilin mâna, mefhum ve mazmunlarına gereği gibi nüfuz etsek ve gene o günün düşünüş ve telekkilerini tarihî ananelerile kavramış bulunsak burada okuduğum üç beş beyit bile ruhumuzu şiir ve edep ankasının kanatlarile heyecan ve haz göklerinin derinliklerine uçurur.

Müsadenizle okuduğum beyitleri nesre çevireyim:

Birinci beyit;

Ey göz, göz yaşından gönlümdeki ateşlere su saçma; bu derece tutuşan ateşlere su kâr etmez.)

İkinci beyit;

(Dönen gök kubbenin rengimi su rengidir, yoksa göz yaşlarım mı kâinatı sarmıştır, bilmiyorum.)

Üçüncü beyit;

Kılıncının zevki ile gönlümün parça parça oluşunda şaşılacak birşey yoktur, çünkü su da zamanla divarda rahnelar açar.)

Dördüncü beyit

(Yarası olan kimsenin suyu ihtiyatla içtiği gibi yaralı gönülde bakışlarından korkarak bahseder.)

Beşinci beyit;

(Bağcı gülzarı suya versin ve zahmet çekmesin, çünkü bin gülzara su verse yüzün gibi bir gül açılmaz.)

İşte bu sezişler ve deyişler Fuzûlî'nin ahenkli mısralarının ruhunu teşkil eder. Bu ruh Fuzûlî'nin gönül inbiğinden çekilmiş bir gül ruhudur. Rahiyasını ve ıtırını ayni tazelikde bu güne kadar muhafaza etmiştir.

Bunun içindirki Şairi azam diye hitap ettiğimiz Abdülhak Hâmit Fuzûlî'yi «Şairi azam» diye öğmüş, Nabî ve Nedim gibi divan edebiyatımızın en mümtaz üstadları onu eserlerinde imrenerek anmışlar, Ziza paşa onun taklit olunmaz bir şair olduğunu söylemiş ve Namık Kemâl de onu güneşe benzetmiştir. Zamanının en kuvvetli bir dil bilgini ve en değerli bir edebiyat münekkidi bulunan Muallim Naci, Fuzûlî'nin nazım ve nesrinin pek orjinal bir güzellikde bulunduğunu ve bilhassa gazellerindeki samimîyetin tarif edilmiyecek kadar zarif olduğunu, san'at ile sadeliği birleştirmekte emsalsiz başarılar gösterdiğini beyan etmiştir. Tevfik Fikrette onu hürmet ve hayranlıkla tebcil ederek hakkında yazdığı uzunca bir şiiri ile san'at ve şairliğini selâmlamıştır.

Fuzûlî, ecnebî münakkitler tarafından da takdir ve takriz kazazmıştır. Müsteşrik, Mister kip «Osmanlı edebiyatı tarihi» adlı eserinde Fuzûlî'nin hakîm ve allâme bir şair olduğunu yazdığı gibi İngilizce büyük Ansiklopedi de onun Türk edebiyatında yeni bir çığır açtığını, ilham itibarile kendinden evvel gelen Türk ve Acem şairlerinden hiç birine borçlu olmadığını ve tamamile yalnız kendi seziş ve buluşlarını çok büyük bir san'at kabiliyetile ifade ettiğini ve nihayet yazılarında derin bir samimîyet bulunduğunu kayıt etmiştir.

Gerçekten bu gün emekle anlamağa ve zevkine varmağa çalıştığımız Fuzûlî'nin şiirlerini kendisinden önce gelmişlerinki ile mukayese edersek Fuzûlî'nin san'at ve hassasiyetini üstün görmemek imkân dahilinde değildir.

Yalnız şunu unutmıyalım ki her hangi bir cemiyet eserinde muhitin ve evvelce geçmişlerin tesirini mutlak olarak ret etmek tekâmülü inkâr etmek demektir. Bu takdirde esasen mukayese imkânlarını da ortadan kalkarak Fuzûlî gibi bir edep üsdadının izafî kıymetini belirtecek şartlardan mahrum kalmış oluruz. Bu itibarla Fuzûlî üzerinde kimlerin tesiri

bulunduğunu aramak lâzımdır. Faik Reşat Bey merhum «Tarihi edebiyatı Osmaniye» sinde Fuzûli'nin san'at dehasının Türk şairlerinden Nevaî, Nesimî ve Habibî, acem şairlerinden de bilhassa Hafız'ın tesiri altında meydana geldiğini kayıt etmiştir. Fakat bir az evvel de temas ettiğimiz gibi bu tesirleri Fuzûlî muazzam varlığında o suretle eritmiştir ki ortaya yalnız kendisinin hükümrân olduğu bir edep ve şiir cihanı meydana getirmiş ve ismi zikredilen şairleri geride bırakmakla nevi şahsına münhasır bir üslûp yaratmıştır.

Bu gün Fulûlî Türk dilinin konuşulduğu bütün ülkelerin şiir hükümdarıdır. Onu bir Azerî ve bir Kırım mollası da evkle okur ve şiirlerini ruhuna uygun bulur.

Yalnız bir çok büyüklerin başına geldiği gibi, Fuzûlî de zamanında takdir edilmemiştir. Bu edep şahikası ancak zaman geçtikçe, kendinden uzaklaşıldıkça, bütün azametile tecelli etmiş ve temaşasından nasibi olanlara aşkın ve aşk yüzünden çekilen zevkli belâların huşuunu duyurmuş ve bu duyurma san'atı ile de kendisinin lâyık olduğu şöhret ve itibar makamını işgal etmiştir.

Divan edebiyatımızda Bakîden itibaren hemen bütün klâsik şairlerimizde Fuzûlinin tesiri pek açık olarak görülür. Hatta şahsiyetine en fazla hâkim olan ve tam mânası ile rindliğin ve şuhluğun cezbesi ile mest olan Nedim bile Fuzûlinin tesiri altında kalmış ve onun:

«Arizu serkeşte,i fikr'i mahal eyler beni»

Mısraını ihtiva eden gazelini tanzir ve yukarıdaki mısraıda tazmin etmek suretile büyük şairin hatırasına saygı göstermiştir.

Fuzûlinin tesiri yalnız klâsik şairlerimizde görülmez, halk ve saz şairlerimizde onun sadeliğine ve samimiyetine vurgundurlar. Bu yüzden onu benimsemişlerdir.

Fuzûlinin şimdi okuyacağım gazelini bilmeyen saz şairi yok gibidir.

Gazel

Beni candan usandırdı cefadan yâr usanmazmı ?
Felekler yandı ahımdan muradım şem - i yanmazmı?
Kamu bimârına canan devay - i derd eder ihsan,
Niçin kılmaz bana dermân, beni bimar sanmazmı?
Şeb-i hicran yanar canım, döker kan çeşm-i giryanım
Uyarır halkı efganım, kara bahtım uyanmazmı?
Gül-ü ruhsarına karşu gözümden kanlu akar su,
Habibim fasl - i güldür bu, akar sular bulanmazmı?
Ganım pünhan tutardım ben dediler yâre kıl ruşen,
Desem ol bîvefa bilmem, inanurmu inanmazmı?
Değildim ben sana mâil sen ettin aklımı zâil,
Bana ta'n eyleyen gafil seni görçeç utanmazmı?

Fuzûlî rind - ü şeydadır, hemişe halka rüsvadır,
Sorun kim bu ne sevdadır, bu sevdadan uşanmazmı?

Bundan Başka Fuzûli bektaşiler arasında da büyük bir şöhret sahibi olup şiirlerinden bazıları bektaşiler tarafından bestelenmiştir. Bu besteler sohbetlerde okunur.

Fuzûlinin şiirlerini okuduğumuz zaman muradına ermemiş bir âşıkın iştiyâk, tahassür, ve taallümle yanan kalp ve gönül feryadını duyarız. O filhakika elemi ve ızdırabı kendisine en yakın bir arkadaş edinmiş ve bir çok şiirlerinde aşk ve hicran cezbesinden aldığı zevkin belâlarından kurtulmaması için Tanrısına dua ve niyazda bulunmuştur.

Mecnunun münacaatını ifade eden şu gazelden bir kaç beyit Fuzûlînin aşk belâsına karşı duyduğu meclûbiyet ve meftuniyeti ne yanık anlatır.

Ya Rab belây - i aşk ile kıl âşına beni
Bir dem belây - i âşkdan etme cüda beni
Az eyleme inayetini ehl'i dertten
Yani ki çok belâlara kıl mübtelâ beni
Oldukça yetürme b. lâdan iradetim
Ben isterim belâyı çü ister belâ beni.

Aşk ızdırabını isteyen ve bu isteğe erişmenin kemali ile mest olan şair sevda denizinin belâ dalgaları ile kâh göklere elverip kâh girdablarda çalkanırken, bakarsınız, masum bir dilekle asayişi gamdan sıyrılarak sükûn ve huzurun sahillerinde dinlenmeyi özler. O zaman Nedimin nice yıllar sonra dolaştığı vadilerde Bülbül gibi şakır.

Bunlardan da bir kaç beyit okuyalım :

Terci - i bendinden

Getür sakî kadeh kim nevbahar - i alem aradır,
Zemin sebzü heva canbahş - ü gülşen rahat efzadır.

Bir murabbaından

Nice bir vesvese - i akl ile gamnâk olalım
Gelin asayiş - i gamdan çıkalım, pâk olalım.

Bir gazelinden

Kıldı ol serv - i seher naz ile hammama hıram,
Şem - i ruhsarı ile oldu münevver hammam.

Görülüyorki Fuzûli bu vadidede yazarken gene üstaddır. Şu halde Fuzûliyi yalnız teellüm ve teessür yönünden mütalâa etmek onu eksik temaşa etmek olur.

Bazıları Fuzûliyi sadece duygulu bir şair olarak kabûl ederler ve San'at yapmadığını söylerler. Halbuki Şair bazı şiirlerinde, meselâ

tevhidinde yaptığı gibi hüner ve san'at göstermek için zarefetinden bile fedakârlık etmiştir. Buna mukabil san'at külfetinden uzak kaldığı zamanlarda en basit malzemeden ve en cansız mefhumlardan bedialar yaratmıştır.

Meselâ şu beyit buna güzel bir örnektir.

Ey Fuzûli şem'i tek mutlak çözülmez yanmadan
Tablar kim kâkülünden rişte - i cânındadır.

Yâni «Ey Fuzûli mumun içindeki fitilin açılması yanmadıkça nasıl mümkün değilse seninde sevgilinin zülfünü seyretmeden canında doğan mihnet ve ızdırap kıvrımları sen yanıp mahvolmadıkça açılıp çözülmez.»

Görüyoruzki bu beyit malzemece mum, fitil ve saire gibi alel'ade şeylerden ibarettir. Fakat san'at külfetine düşülmemiş olduğundan insana hoş gelmemek şöyle dursun, tam aksine olarak mumu, fitili unutturup sevgilinin sünbül kâküllerini mihnet ve ızdırap derinliklerini düşündürmekle bir nefise haline gelmiştir.

Fuzûlî'nin nesrine gelince: Zamanına göre külfetsiz ve sadedir. Kendisinden sonra yazılmış yazılardan çok daha fazla anlaşılmağa elverişlidir. Nişancı Mehmet Paşaya yazılmış olan «Şikâyetname» si bu gün halâ zevkle okunur. (Hadikatüssuada) sıda biraz daha ağırca olmasına rağmen gene de kolayca anlaşılır. Fuzûlî'nin nesrini kuvvetlendiren teşbih ve istiarelerin güzelliğine hayran olmamak mümkün değildir. Şikâyetname o zamanki Memurların tavır ve telâkkilerini iş sahiplerinin nasıl oyalandıklarını hulâsa zamanının ruhiyatını veciz olarak anlatması bakımındanda ilgilenmeğe değer bir eserdir.

Sırası gelmişken söyliyeyim. Fuzûlî diğer eserlerinde de zamanını mümkün olduğu kadar yaşatmağa çalışmıştır. Meselâ Leylâ ve Mecnundan o zamandaki bir okul alemini görmek, nasıl yazı malzemesi kullanıldığını anlamak, kabile kavgalarını ve göçebe adetlerini öğrenmek kabildir.

İbrahim Sultana verdiği kaside ile Süleymana verdiği meşhur kasidede Bağdadı ve Bağdattaki ziyaretgâhları birer birer anlatır.

Fuzûlî'nin Milliyeti

Kıymetli şeylere her kes sahip çıktığı gibi büyük adamları da benimsiyenler çoktur. Fuzûlî de muhitinde bulunan milletler tarafından benimsenmiştir. Fakat o hangi milletten olduğunu acemce yazdığı divanının mukaddemesinde kendisi anlatıyor ve şöyle diyor:

«Bağzan arapça şiir yazdım ve arap fasihlerini Fünunu arabiye ile mahzuz eyledim. Arapça; ilmî mübahasa lisanımdı.»

«Bağzan farisî ibaresi ile gevherler dizdim ve gönlümün arzu meyvelerini o şahsardan topladım.»

«Bağzanda Tab'ımın atını Türkçe meydanında koşturdum ve Türk dilinin güzellikleri ile Türk zariflerine fayda verdim. Bu da benim için güç olmadı, çünkü fıtratı asliyeme muvafık düştü.»

Görülüyor ki şair fıtratı asliyeme uygun düştü demekle Türklüğü hakkındaki bütün şüpheleri ortadan kaldırdığı gibi «Hadikatüssuada» sında Türkler için (Eizze-i etrâk ki cüz-ü âzamı terkib-i âlem) sözü ile de Türklüğünü müdrik bulunduğunu ve Türklük ile de iftihar ettiğini pek açık olarak ifade eder. Fuzûlî Bayatlardandır. Bayatlarda Oğuz boylarından halis Türktürler ve halen Irakda yerleşmişlerdir.

Fuzûlî'nin tarikat ve mezhebi

Fuzûlinin bektaşî olduğu ve bektaşî telâkkilerinden ilham aldığı söylenir. Büyük şair Kerbelâda bektaşî tekkesinin hariminde gömülmüştür. Yine Fuzûlî'nin Abülmümin Dedenin dervişi olduğu ve tecerrüt aleminde çıraklık ettiği de rivayet edilir.

İşte bunlardan mülhem olanlar başka bir araştırma yapmadan Fuzûlî'yi bektaşî yapıvermişlerdir.

Müsaadenizle Derviş şairlerin bir geleneğinden bahsedeyim:

Bütün derviş şairler pirlerine çok bağlıdırlar. Onlara methiyeler yazarlar, hatta bağzıları, meselâ İzzet Monla gibi, aşkî velâdinî mevzularda yazdıkları şiirlerde bile pirlerinin adını anmadan geçmezler. Halbuki Fuzûlî'nin türkçe ve acemce şiirlerinde Hacı Bektaşi Veliye ait en küçük senbolik bir kayıt bulunmadığı gibi bektaşiliğe karşı ufak bir temayül dahi mevcut değildir.

Fuzûlî'nin diğer tarikatlarla da bir ilgisi olduğuna dair yine kendisinin hiç bir sözüne rastlanmamıştır. Netice itibariyle şairimiz Derviş değildi. Buna mukabil Fuzûlî riyaziyeden tutun da hekimliğe varıncıya kadar tahsil etmişti. Arapça ve Acemceyi bu dillerde şiir yazacak, divan vücuda getirecek kadar biliyordu. Tasavvuf ilmine de tam manasıyla aşina idi. Tasavvufu hiç bir zaman tereddiye uğramış meskenet felsefesi şeklinde kabûl etmemişti. Onun tasavvufu ehli beyte muhabbet suretinde ve islâmiyetin faziletleri ile süslenmiş bir tasavvufdu. Kısaca Fuzûlî Adanalı şair Talâtın telâkkisindeki tasavvufun mazhariyetine ta zamanında kavuşmuş ve her vakit (Yâr olmuş bâr olmamış, gül ve gülzar olmuş hâr olmamıştır.)

Bağzılarıda Fuzûlî'nin şiiliğini ve şia mezhebinin tesirleri altında ehlibeyte ve Hazreti Aliye bağlanarak bu kaynaklardan ilham aldığını ve şiirlerinde de bu konuları terennüm ettiğini iddia ederler. Gene «Ha-

dikatussuada» sında ve bir çok mersiyelerinde Kerbelâ vak'asını, Yezidin kahır ve isdiphadı ile susuz kalan ve nihayet Şehit edilen Hazreti Hüseyinin hazin macerasını suzişli bir eda ile anlatmış olmasından dolayı Fuzûlî'yi, şiîler akidelerine uygun düştüğü için, kendi mezhep mükteseplerinden sayarlar.

Ehli beytin başına gelen felâketleri ve aslında bir facia ve hicran olan Kerbelâ hadisesini Fuzûlî'nin terennüm etmesi kanaatıma göre vak'anın mevzu itibariyle acıklı bulunuşundan ileri gelmiştir.

Kerbelâ vak'ası dolayısıyle teessür duyanları şii telekki etmek lâzımsa bütün alemi islâmın şii olması icap ederki yanlış bir hükümdür.

Süleyman Nazif Fuzûlî adlı essrinde Fuzûlî'nin sün'i bir şair olduğunu beyan etmekte ve delilini de gene şairin eserlerinden almaktadır.

Kanunî Sultan Süleymana takdim ettiği kasidesinde Fuzûlî.

Bunda olmuş münteşir feyzi İmamı Azamın
Bunda bulmuş behre-i ilm-i şeriat intişar.

Diye Hazreti İmamı Azamı tebcil etmiştirki hiç bir şiînin şimdiye kadar sünnili'gin büyük İmamı bulunan İmamı Azamın feyzine bu derece hürmet ettiği duyulmamıştır.

Gene Fuzûlî'nin.

Ey çaryar-i kâmilin ayan-ı mülk-ü din
Şer'in bu dört rünk ile bir muteber bina.

Mısraları ile Hazreti Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Aliye ayni derecede değer vermesi şairin şiîlik ile bir ilgisi olmadığına delâlet eder. Zira şiiler bilhassa Hazreti Ömerin adını ağızlarına almak istemezler. Bununla beraber Fuzûlî'nin şiî olduğunu isbata çalışan bağzı şiî muharrirler de yok değildir.

Netice itibariyle Fuzûlî;

Gazellerindeki (leffü neşir) lerile, zarif tevriye ve teşbihlerile sehlimümteni olan mecazlarile, klâsik edebiyatımızın başlı başına bir ilim olan çeşitli mazmunlarına vukufu ile, kaside ve naitlerinin derinliği mersiyelerinin harareti, hikâyecilikdeki ihatalı ve üstün kabiliyeti ile ve hemen her vadide yazılmış eserlerinin bolluğu ile şarkın en içli en duygulu, en samimî, san'atında biricik, sadeliği san'atla mezcetmiş ve «henüz misli gelmemiştir.» Sözüne hak kazanmış ve lirizmin yalçın şahikalarını etekleri ile örten riyaziyeci, hakîm, hekim ve bütün bu vasıfları ile Türkün ve türklüğün göksünü iftihar ve vakarla kabartan dahî ve muhteşem bir Türk Şairidir.

Eserleri :

Türkçe Divan, Beng-ü-Bade, Şikâyetname, Leylî vü mecnun, Sakîname, Muhavere-i rind-ü Zahit, Risalei sıhhat ve Maraz, Tercüme-i Hadis-i Erbain, Risale-i muamma, Hadikatüssüada, Acemce Divan, Enisülkulûb, Arapça Divanı, Şah-ü Geda, Matlaûlitikad.

Ormanın içinden [*]

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN
Bolu Milletvekili

« Her avuç toprağın bir insan yarattığına » inananların gözünde toprağın yaşatma ve yetiştirme görevinin ne kadar yaygın bir saha bulduğunu hep biliriz. Manevî değerleri de içine alan kültür kelimesi, bütün dillere zengin bir toprak medeniyetinden kalmıştır. Kökleriyle bu toprakların içine dal budak salan ve uçlariyle göklere doğru yükselen ağaç toplulukları ise, insan topluluğunun kurulmasına yarıyan şartların başında geliyor.

Her tarafta bilinen ve inanılan ölçülere göre topraklarının yüzde 20 den fazlası ormanla kaplı olmıyan memleketler için yaşama buhranları mukadderdir. Bu tehlike, ormanı, yıllık tabiat mahsûllerine benzeterek sadece gündelik ihtiyaçların karşılığı gibi kullanmaktan, onu bir sayı ve eşya yığını olarak almaktan doğmaktadır. Bu anlayış, büyük devlet bakımının sağlanamadığı devirlerde derinliğine giden orman tahribatının açık kapısı halinde bütün baltalara yol vermiştir. O kadar ki, tabiatın asırlar boyunca özenip yarattığı bir cennet köşesini, bir saldırışta maktele çeviren baltalar, yollarının üzerinde karşılaştıkları yatırların mezar taşlarından ürkmeselerdi ormanlarımızın eski gelişme sınırlarını ve bu günkü kesik duraklarını belli etmek de mümkün olmıyacaktı.

Ormanlarımızın ibret levhası ve bir hazin hatırası gibi dikkatimizi üzerine çeken bu manzarası da gösteriyor ki orman, aslında ebediliğe bağlanan bir varlıktır ve tıpkı insan gibi ruhu olan canlı bir mahlûktur. Yer yer rasladığımız bu küçük kalıntılar, yatırlar etrafındaki bu ağaçlıklar aslında serinliğe, sükûna, iç ferahlığına da onun gölgesinde kavuşmak istediğini gösteriyor. Bu duyguların bugün ormanların gölgesinde milletçe yaşayanların ve bütün gelecek nesillerin kalbinde de sıcak bir yer tutmasını istemeliyiz.

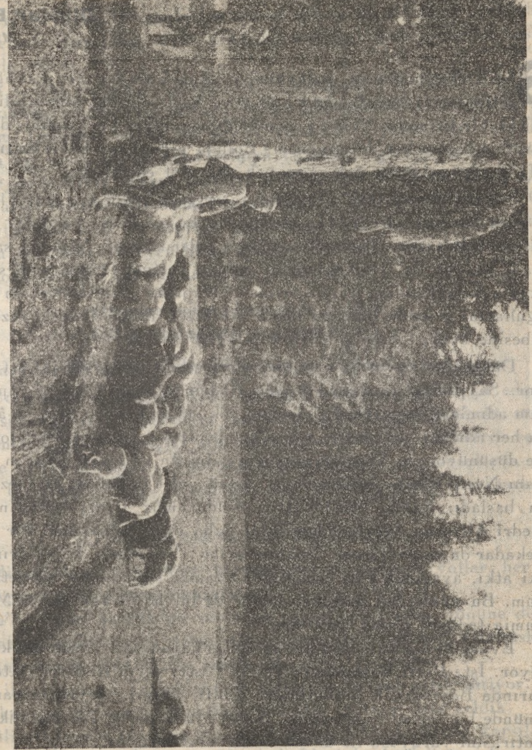
Belki orman varlığını toptan veya parça parça yeteri kadar tanımayışımızın da bu duygusuzlukta büyük payı vardır. Çünkü sayıdan ibaret bir ağaç sürüsü, hiçbir vakit devamlı değer taşıyan, hele ruh beraberliğine uyan bir topluluk diye alınıp kavranamazdı. Bilginler bile, orman topluluklarını, cansız taş yığınları gibi cemiyet dışı saymaktan geri durmamışlardır. Ancak yeni yeni araştırmalar ve içten tetkik-

[*] Bu yazı (İstanbul) dergisinin 15-9-945 gün ve 44 sayılı nüshasında da çıkmıştır. *H. R. Ö.*

lerdir ki, tek dalı ile bile bir insan ömrünü dolduran orman topluluğunda, her cemiyetin varlık unsuru olan hayat ve ruh beraberliğini meydana çıkarmak mümkün oluyor. Onun insan topluluklarına temeltaşı olması da, ormanın elverişli şartları içinde kendi başına bir hayat topluluğunu kurmuş ve devam ettirmiş olmasından ileri gelse gerektir.

İklim, muhit, veraset, mücadele, nefsini ve neslini koruma, ahenk ve intizam gibi yaşama ve üreme kanunlarının türlü hususiyetlerinden başka kendine mahsus örgüsü ve örtüsü ile kendi ahenginden doğan ışığı, sesi ve kokusu ile bu canlı varlık, türlü sanat unsurlarını her mevsimde başka başka güzelliklere bezeyerek kendi âlemi içinde yaşatmaktadır. Bu toplu görüşün dışında her ağaç boyu ve her boyun nevileri tek tek alınınca da içlerinde yapısı, iskeleti, örgüsü, kök salışı, uçları ve hayat mukavemeti bakımından insan tekâmülüne yaklaşan, hatta onun şartlarını geçen ağaç çeşitleri görüyoruz. Çocukluğunun ve gençliğinin, yetişme kanunlarında görülen bu uzun süresi, bize bu canlının, tekâmül yolundaki kademelerine ne ağır bir olgunlukla eriştiğini, insan ömrünü, 100 yıllık ve bazan da birkaç 1000 yıllık ömürle aşan orman ağaçlarının yaşıyan ve canlı duran örnekleriyle göstermektedir.

Şimdi bu topluluğun içinde birbiri ardından sıralanıp göklere doğru yükselen kolların her birine ayrı ayrı göz gezdirince ve bu kolların boylu boyunca ve kat kat uzanışını kendi silüetlerinde kavuşturan büyük âlemin doyulmaz senfonisine dalıp bakınca, orman davamızın lâyık olduğu büyük ehemmiyetini yakından görmek ve düşünmek mümkün oluyor. Bu yola artık iyice yönelmiş bulunuyoruz. Orman işletmelerimiz, yer yer kurdukları merkezler ve yeni fabrikalarla, döşedikleri raylar, açtıkları yeni orman yolları, filizledikleri yeni boşluklar ve bütün bunları Türk istikbali yolunda bir şeref davası yapan genç orman mühendislerimiz ve işçilerimizle, şimdiden övünülebilecek bir varlık haline gelmişlerdir. Bu işletmeler, sadece rasyonel ve ekonomik bir işletme halinde kalmıyacak, belki orman davamızı bütünlüğü ile kaplıyan birer hayat merkezi olacaktır. Bize lâzım olan yol, orman müteahhitlerinin ve mültezimlerinin güttüğü kısa günün kârı değildir. Tersine olarak milletin ebedî varlığını ve devletin istikbalini sağlıyan bir orman davasıdır. Yapılacak bir çok işlerin daha önümüzde durduğunu bilmekle beraber, ormancılığımızın bu yoldaki gelişmesini, işte bu sebepledir ki yurdun iş sağlığı ile bir tutuyoruz.

Ormanla sürü ne güzel bir ahenk teşkil ediyor, değil mi? Fakat bu buluşmadan zarar gören taraf dâima ormanlardır.

Bolu'dan Akçakoca'ya

Dündar EĞİLMEZ
Y. Mimar

Sayın okuyucularım, halkevimizin Akçakoca'ya tertip ettiği gezinin intibalarını hayalimdeki kadar ve hazlı olarak anlatabilirsem, eminimki bir kısmınız Bolu'da olamadığınıza, diğer bir kısmınız da - ki bunlara hakikaten ben de acıyorum - Boluda olduğunuz halde bu fırsattan istifade edemeyişinize çok, ama pek çok esef edeceksiniz.

2 Şubat Cumartesi... Proğram gereğince kafilemiz saat 14 de Halkevinden hareket edecek. Hayret! bugün bu saatlere ne oldu? Hepsinde bir tembellik var.. Bir türlü ondörde gelemiyorlar. Nihayet sabrım kalmadı, 13.30. da Halkevimizin yolunu tuttum. Yolda sabırsızlığımdan dolayı kendikendimi ayıplıyordum. Kapıdan giripte Muhsin Karamanoğullarını salonda bulunca derin bir nefes aldım. Demek gezimizin cazibesine benden daha şiddetli kapılanlar da var.

Dakikalar yavaş da olsa yine ilerliyorlar... Kafilemiz artık toplanıyor.. Sayın Başkanımız ve deprem Âmirimiz Bedri Uçar iri yapısı ve sağlam adımlariyle gözüktü. İçimden, çok şükür kendisi deprem âmiri, yoksa her adımda bir deprem yapıp cümlemizin felâketine sebep olabilir, diye düşünüyorum. Yanında evimizin çalışkan ve sevimli Yayın Kolu Başkanı Necip Günay, geliyorlar.. Asfalt yol kalabalıklaştı. Gezginler akını başladı. Sayın Millî Eğitim Müdürümüz Bedri Altıncan ve Bayan Bedri Altıncan.. Hayret kendisini daha dün görmüştüm. Bir gün içinde nekadar da şişmanlamış.. Yaklaşıyorlar.. Boynunda kulaklarına sarılmış iki atkı, ayağında yün çoraplar. O zaman şişmanlığın hikmetini anlıyorum. Bu yünlerden paltonun içinde de bir hayli var. Sayın Müdürümüz damia tedbirli olmak taraftarı.

Evimizin kapısı mütemadiyen açılıp kapanıyor. Kafilemiz kalabalıklaşıyor. İşte Parti Başkanımız Tevfik Atay, sayın Kadriye Atay.. Arkalarında Bayındırlık Müdürümüz Lütfi Arıgil. gayri ihtiyarî gözüm, önünde bir futbol topu arıyor. Sayın Müdürümüz, sportmenlik yıllarının hatırasını yürüyüşü ile daima canlı bulunduruyor.

İşte sivri sineklerin ezraili Sıtma savaş Başkanı Doktorumuz sayın Hamdi Açan, elli adım kadar arkasından da kesif bir kütle geliyor... Bu kütle acaba nedir diye hepiniz merak edeceksiniz. Kız Enstitümüzün sayın öğretmenleri, daima o kadar toplu, bir birine okadar merbutlar ki, aralarından su sızmıyor. Allah muhabbetlerini arttırsın.

Bir motor sesi. (Bolu V) tabelâlı siyah otomobil de kapıya yanaştı.

Açılan kapıdan mütebessim çehrelerile sayın Valimiz — müsaadelerine sığınarak, bu gezintimizde bizlerde bıraktığı derin intibaın tesirile içimden gelen samimî bir hitapla sayın ağabeyimiz diyeceğim — Rollas ve eşleri Sayın Bayan Rollas indiler. Artık kafilemiz tamamlandı. Gezginler hazır, otobüsler hazır. Necip Günay elinde liste, arkadaşları öyle büyük bir maharet ve nezaketle yerlerine taksim ediyor ki, Emniyet otobüsleri sahibi Mehmet İnan görse, öyle zannediyorum ne yapıp yapar bu fırsattan istifade ederdi.

Korna sesleri ve motor gürültüleri. Üç otomobil biribirinin izinden Düzce istikametine hareket ettiler. Yanımdaki arkadaşlarımın yüzlerine bakıyorum. Hepsinde büyük bir sevinç ve memnuniyetin izleri var. Önde oturan bir kısım bayan arkadaşların yüzlerini göremiyorum. Fakat neş'eli bir perişanlıkla uçuşan saçların sahiplerinin de derin bir haz içinde olduklarını tahmin ediyorum. Bu tahminimde hiç yanılmamışım. Ön sıradan yükselen tatlı bir soprano sesin nağmeleri kulaklarımıza aksediyor. Bu ses coşmak isteyen bütün kalpleri harekete getiriyor. Onsekiz kişilik otobüsümüzün korosu faaliyete geçmiştir.

(Benden selâm olsun Bolu beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.)

Şen şarkılar birbirini, otobüsümüz öndeki otobüsü takip ediyor.

İşte Bolu Dağına geldik.. Dik başlarıyla tabiata bile isyan ederek dört mevsim yaprağını dökmiyen, sıhhatın ve canlılığın sembolü, sülün boylu çamlarla süslü yamaçlar arasından döne döne, kıvrıla kıvrıla sekiz yüz metre irtifaı iniyoruz. . Yolumuzun kenarlarında ve yamaçlarda yer yer kar birikintileri var. Koromuz bir şarkıdan diğer bir şarkıya geçiyor.

(Yüce dağ başında kar bölük bölük)

Neş'eli şarkılar, döne döne, kıvrıla kıvrıla uzayan yollar, her an ayrı bir güzellikle değişen manzaralar.

Düzce'de yarım saatlik bir moladan sonra kuzey batı yönüne dönerek Akçakoca yolunu tutuyoruz. Gün kararmaya başladı. Otobüslerimiz karanlıklar içinden süzüle süzüle Akçakoca'ya iniyor.

Bolu ile Akçakoca arasındaki 86 kilomntrelik yol artık bitiyor.

Akçakoca'ya geliyoruz. Dakikalar süratle geçiyor. İşte geldik.

Sevgili Akçakoca'lıların içten gelen sevinçli tezahürlerile karşılanıyoruz. Kürek kürek atılan fındık kabuklariyle, neş'eli neş'eli yanan büyük bir sobanın tatlı bir sıcaklıkla ısıttığı lokalde yarım saatlik samimî bir tanışma, konuşma ve dinlenme. Sanâi'nin lokantasında nefis bir akşam yemeği ve nihayet Halkevi salonunda bir aile toplantısı.

Sevgili Akçakoca'lılar; sizlere hitap ettiğim şu anda göstermiş olduğunuz büyük konuk severlik ve kardeşçe sevgi gövsümü helecanla kabar-

tıyor. Bolu ve Akçakoca'lılar birbirlerine kardeşlik bağlarının en kuvvetlisi ile bağlanmıştır. Aranızdan tatlı hatıralar ve büyük sevgilerle ayrıldık.

Toplantı salonu, kardeşlerini ağırlamaya gelmiş misafirperver Akçakocalılarla dolmuştu. Önde bizim için ayrılmış yerlere oturduk. Halkevinin sanatkâr gençleri zengin bir temsil hazırlamışlardı. Millî oyunları türküleri ve şiirlerile bizlere yurdumuzun tertemiz havalarını getirdiler atalarımızın kahramanlık menkıbelerini yaşattılar.

Mütevazi dekorları içinde büyük bir muvaffakiyetle temsilini başardıkları (Hisse-i Şayıa) piyesini derin bir zevk ve hayranlıkla seyrettik.

Bu vesile ile sanatkâr arkadaşlarımı evimiz namına samimiyetle tebrik ederim, Bilhassa piyeste (Bican) efendi rolünü alan (Mustafa Kocadonu), Tahir rolünü alan (Raşit Denizgezen) i ve (Necmi) rolünü alan Ahmet Terzioğlu'nu tekrar tebrik eder, bizlere unutulmaz bir gece geçirttiklerinden dolayı teşekkürler ederim.

Bizimle beraber gelmek fırsatını kaçıran sayın okuyucularım: Yüzlerinizde şimdiden derin bir pişmanlığın izleri okunuyor. Acele etmeyin daha gezimizin tafsilâtının yarısına gelmedim.

Gece saat iki.. Aile toplantısı sona ermiştir. Hepimiz önceden ayrılmış otellerdeki yerlerimize dağılıyoruz. Kendimi, Emniyet otelinin iki yataklı tertemiz bir odasında buluyorum. Oda arkadaşım diş tabibi sayın Refik Onuk yatakların temiz ve rahat olmasından pek memnun. Anlaşılan, beş saatlik otobüs yolculuğu, tahminime göre hayatının yetmiş yılını yaşamış sayın diş doktorumuzu biraz yormuş.

Dışarıda şiddetli bir lodosun coşturduğu dalgalar vahşi sesler çıkararak kayaları dövüyor. Bu gece şairliğim üstümde. «Denizi» Elinde ki kırbacıyle, etrafını saran aşıklarını rasgele kamçılayan mavi gözlü bir kadına benzetiyorum. Üstümüzdeki odayı bayanlar işgal etmiş, kâh fısıltı kâh yüksek sesli konuşmaları işitebilmek için vakit vakit başımı yastıktan kaldırıyorum. Arada neş'eli kahkahalar yükseliyor.. Dalgaların akını devam ediyor. Muhayyelem, gayri ihtiyari, dışarıdan ve yukarıdan işittiğim sesler arasında, büyük bir benzerlik buluyor. Deniz coştukça coşuyor.. Gizli bir el şiir kitaplarını karıştırıyor. Şimdi de sahifelerinden hafızama bir akın başlıyor.

«Dalgalar siz beni benzetmeden vahşetzara»

Hamd'in bu güzel şiirinin bir türlü arkasını getiremiyorum.

Dışarıda gürliyerek, kükremiş bir ordu gibi
Döverdi sahili binlerce dalgalar asabi

* * *

Deniz dışarıda uzun sayhalarla bir hırçın
Kadın gürültüsü neşrediyordu ortalığa
(Tevfik FİKRET)

* * *

Sonsuz ufuktan âh o ne coşkun gelişti o!
Birden nasıl toplanarak kükremişti o!
Yelken, vapur ne varsa kaçışmış limanlara
Yalnız onundu koskoca meydan ve manzara
Yalnız o kalmış ordada âsi ve bağrı hûn
Bin mağra ağzı açmış ulurken uzun uzun
Yahya KEMAL

Ben hülyalar içinde coşarken birden arkadaşım konuşuyor:

— Bu dalgaların sesile, hanımların konuşması ve kahkahası hiç bitmez diyor.

Kendi kendime düşünüyorum. Beni coşturan sesler arkadaşımı artık rahasız ediyor.

* * *

Ertesi sabah saat yedide gözlerimi açıyorum. Bay Refik kalkmış giyinmiş bile. Telâşlı telâşlı bir şey arıyor. Kalkıyorum. Bir taraftan giyinip bir taraftan ben de arıyorum. Şimdi siz merak edip «Ne arıyorsunuz canım) diye soracaksınız. Refik beyin siyah noktalı kravatını! Yok... Yok... Sayın arkadaşım birden elini başına götürüyor;

« — Aramayın ben galiba gelirken, kravatımı takmamıştım, şimdi hatırlıyorum. » Diyor. Aramaktan vazgeçiyoruz. Yarım saat sonra otelimizin önündeki meydanda toplandığımız zaman Refik bey gözüme ilişiyor. Boynunda muzip muzip gülümsiyen yeşil kravatı da var:

« — Gözünüz aydın beyefendi, » diyorum.

Kafilemiz muhtelif gruplar şeklinde kasabayı, sahili ve fındık fabrikalarını geziyorlar. Dönen delikli üstüvane içinde hoplaya zıplaya boy boy ayrılan fındıkları, sıra sıra değirmene gidip, kabuklarından temizlenip, tombul tombul vücutlarıyla sepetlere yerleşiyorlar. Elim gayri ihtiyarî uzanarak bu nefis şeyleri okşıyor.

Fabrikanın sahibi Akçakoca'lı arkadaş yorulmak bilmeden her gruba ayrı ayrı izahat veriyor.

Gözleri, dönen üstüvane içinde, zıplıyarak geçeceği deliği bir türlü seçemiyen çapkın fındıklara, dalan bir arkadaş kendi kendine konuşuyor:

« — Fındıkcılık da güzel şey vallahi.»

Fabrikanın zemin katındaki bir baskülde herkes ağırlığını ölçüyor. Neticede grubumuzun bayları içinde Muhsin Karamanoğlu, bayanların içinde de Ayşe Güler rekor kırıyorlar.

Üç dört arkadaşımla bir kahvede, açık denizi, kıyıdaki tabaka tabaka yarları ile kasabaları kadar cana yakın, temiz kalpli Akçakocalı kardeşlerimizle tatlı tatlı konuşuyoruz. Bize bahçelerinden husussî surette toplattırılmış nefis elmalardan ikram ediyorlar.

Gezilerinden dönen muhtelif guruplar yavaş yavaş meydanda toplanıyorlar. Saat onbir buçuk olmuş. Senaî efendi yine, hakikaten methü senaya değer yemekler hazırlamış. Kahkahalar, şakalar, nüktelerle neş'eli bir öğle yemeği.

Otobüsler hazır, gezginler hazır...

Sayın okuyucularım, arkadan ne geleceğini hemen anladınız değil mi? Yolculuk var. Akçakoca'dan ayrılıyoruz. Meydan, kardeşlerini teşyie gelen Akçakoca'lılarla dolu. Sayın Kaymakam Fuat Arna, Halkevi Başkanı Ozan Tefik, herkesin ayrı ayrı ellerini sıkıp uğurluyor. Bütün ağızlarda; pek az, pek kısa oldu, gene bekleriz .. sözleri dolaşıyor.

— Sevgili Akçakocalılar, biz de sizi bekleriz. Aranızda geçirdiğimiz bir günün samimî saatlari, bizleri bütün bir ömürce, asla çözülmeyecek bağlarla siz kardeşlerimize bağladı. Şen ve esen kalın.

Akçakoca'lılar şerefine üç defa :

Yaşa... Yaşa... Yaşa...

Otobüslerimiz alkış sesleri arasında arka arkaya hareket ediyor. Koromuz hep bir ağızdan konserinin ikinci kısmına başlıyor.

Yolculuk var yarına
Sevenler diyarına
. . . .

Dik başları gökleri delen ordu ordu yeşil çamların verdikleri yoldan, kıvrıla kıvrıla tepelere tırmanıyoruz.

Evimizin Başkanı Sayın Bedri Uçar konuşuyor.

— Arkadaşlar, dönüşte biliyorsunuz Üskübü'ye uğrayıp eski eserleri gezeceğiz.

Bir arkadaş, Üskübü'nün tarihi ve eserleri hakkında izahat veriyor:

— Üskübü, Yunanlılar ve Romalıların Bitinye adını verdiği Marmara ve Karadeniz arasındaki havalinin en tanınmış kasabalarından biridir. Bitinye gördüğünüz gibi çok verimli, her tarafı ormanlarla kapalı, zengin ve manzarası güzel bir memlekettir.

Rivayete göre ilk ahalisi Maryandiniler denilen bir kavimdir. Sonra bu mümbit ve güzel arazi pek çok kavimleri kendine çekmiş, bu yüzden bir çok istilâlara sahne olmuş, yanıp yıkılmıştır.

Üskübü ilk defa şimdiki Melen olan Hipius Irmağının yanında, arızalı bir arazi üzerinde kurulmuştur. Meşhur tarihçi İstrabun'dan rivayet edildiğine göre, Üskübü ilk önce Bebiris denen ve Trakyadan gelen bir kavim tarafından istilâ edilmiştir.

Meşhur Bitinye Kralı Prusyas Ereğliye kadar olan araziyi eline geçirdiği zaman bağları, bahçeleri, yerinin ve havasının güzelliğile tanılan Hipias (Üskübü) kasabasına kendi ismini vermek istemiş ve aynı isimdeki diğer şehirlerden ayırmak için de (Prus ad Hipium) Hipium üzerindeki Prus demiştir. Bundan sonra bir Kral adile anılan bu şehir tezelden şirinleşmiş, Roma üslûbunu ve yaşayışını aynen taklit eden Bitinye Kralları, şehirde bir çok saraylar, hamamlar, köşkler ve anfiteatr'lar yaptırmışlar, her taraf heykellerle süslenmiş ve Üskübü, etrafındaki bağlar, bahçeler, ormanlarla o devrin en cana yakın bir eğlence şehri olmuştur.

Abant gölünden bir köşe

Harpler ve arka arkaya gelen göçmen hareketleri olmasaydı bu gün Üskübü'de zengin ve hûlyalı bir mazinin eserlerini, daha çok ve daha ayakta görecektik.

Kasaba, Romalılardan sonra Bizanslıların, Arapların ve Selçuk Türklerinin istilâsına uğradı. Haçlı orduları Selçukileri zayıflattığı azman, yine bir vakit Bizanslıların eline geçti.

1323 Tarihinde genç Osmanlı orduları Konoralp kumandasında tekmil bu havaliyi işgal ettiler. Üskübü, Osmanlılar zamanında oldukça mühim bir merkez, Düzce ise bir iki han ve evden ibaret bir durak yeri idi. Bir müddet sonra, Düzce inkişaf etti. Bolu-Adapazarı yolu üzerinde bulunuşu Düzcenin pek çabuk büyümesine ve bu yüzden de Üskübü'nün gölgede kalmasına sebeb oldu. Nihayet 1287 de kaza merkezliği Üskübü'den alınarak Düzceye verildi.

Arkadaşımız izahatını tamamlarken Üskübü sokaklarına girmiş bulunuyoruz.

Kafilemiz evvelâ açık hava tiyatrosunu geziyor: Anfiteatr şehrin güney yakasına ve tepeye oyulmak suretile yapılmıştır. Yarım daire şeklindeki anfilerin bu gün yalnız orta kısmı mevcut görülüyor. İki yan ucun taşları sökülmüş ve harap olmuş. Tiyatronun güney yakasında harap olmaktan oldukca kurtulabilmiş bir duvar görülüyor. Kasabanın batı yönünde de sarmaşıkların kapladığı, fakat halen heyeti umumiyesile ayakta kalmış bir duvar ve akrapolün etrafını çeviren surun bakiyesi olan bu eski duvarda bir de menfez var.

Bir Üskübü'lü arkadaş bu menfezin tiyatroya çıktığının ve zamanında vahşi hayvanların sahaya bu yoldan alındığının, rivayet edildiğini söylüyor.

Anfilere tırmanıyoruz ve hemen beş dakika kadar bir mesafede olan su sütunlarını görmeğe gidiyoruz.

Bu sütunlar, Üskübü Akrapolünü, doğusundaki bir tepeye bağlıyan bir boyun üzerindedir. Üskübü kasabasının içinde iyi su yoktur. Bu yokluğu anlıyan o devrin adamları iki saat uzaktaki Kemer dağı menbaından su getirmek için bir tesis yapmışlar ve suyu vadiden bu sütunların omuzunda aşırmışlar.

Kafilemiz tepeyi dar patikadan arka arkaya diziler halinde iniyor. Sayın Ayşe Öğretmen düz ökçeli pabuçlarını giydiğine şükrediyor.

— Allah korudu, ya öbür papuçlarımı giyseydim, buralara çıkamaz ve bu güzel şeyleri görmekten de mahrum kalırdım, diyor.

Otobüslerimize avdet ediyoruz. Tekrar motor sesleri ve şen şarkılar.

Bir saat sonra Düzcedeyiz.

Düzce Halkevinin tertip etmiş olduğu aile toplantısında bir kaç saat geçiriyoruz.

Artık Bolu'ya dönme zamanı gelmiştir. Bizleri otobüslerimize kadar geçirmek nezaket ve inceliğini gösteren Düzce Akşam Kız San'at Okulunun sayın öğretmenlerine veda ediyoruz.

Düzce - Bolu yolu kesif bir karanlığın koynunda çoktan uykuya dalmış, coşkun şarkılarımızla uykularından uyanan ağaçlar, mahmur gözlerile otobüsümüzün pençeresinden içeri bakıyorlar. Bütün arkadaşların bakışlarında, tatlı bir rüyaya doymadan uyandırılmış insanların sitemli ifadesi var.

Enstitülü bir öğretmen arkadaş hepimizin hislerine, içten gelen şu samimî serzenişle tercüman oluyor.

— Ah şimdi şu anda, yaşadığımız saatleri tekrar yaşamak kabil olsaydı.

Hep birden bu yerinde söylenmiş güzel sözü alkışlıyoruz. Necip Günay'ın bu gece pek neş'esi üzerinde, her sözü her hareketi bizi dakikalarca güldürüyor. Gri şapkası başından dakikada bir kaç defa havalanıyor. Necip Günay, nezaket ve neş'enin sembolü, en uzun gülüşü kim yapacak diye ortaya bir müsabaka konusu atıyor.

Bir anda otobüsümüzü inceli kalınlı coşkun kahkahalar dolduruyor. Dakikaları sayamıyorum. Çünkü ben de çılgın bir gülme nöbeti içindeyim. Nefesleri tükenen yarışçılar, teker teker müsabakayı terkediyorlar. Sonunda ince berrak bir ses, son muzafferiyet kahkahasını atıyor.

Sayın Fahriye Boynueğri, Bolu caddelerinde ciddî yüzü ve çatık kaşlarile tasarruf ettiği gülmelerini yerinde ve zamanında bol keseden sarfederek birinciliği kazanmıştır.

Muzip bir bayan:

— Arkadaşlar Boluya geldik, diyor.

Hep bir ağızdan «Sahimi ah çok yazık, gezimiz demek bitti.» Diye derin bir teessüfle konuşuyoruz. Otobüsümüzün serin camlarına alınlarımızı dayayıp dışarı bakıyoruz. Gecenin içinde dizi dizi ağaç gövdeleri ve derin karanlıklar. O zaman, arkadaşımızın yaptığı şakayı anlıyoruz. Fakat ne çare şimdi değilse bile yarım saat sonra Bolu'da olacağız.

Dakikalar sessiz sessiz ilerliyor. Mavi, yeşil, siyah bir çok gözlerin kirpikleri tatlı bir uykunun yüküne artık tahammül edecek kudreti bulamıyorlar.

İşte tekerlekler asfalt bir yol üzerinde ilerliyor. Ceza evi... Halkevi... Hükümet... Bolu'ya girdik. Otobüsümüz yolcularını muhtelif guruplar halinde evlerine taksim ediyor.

Bir köşe başında doktor Açan ve Necip Günayla, Bolu evlerinin uykusunu başına sıçratan gürültüsile, Akçakoca gezginlerinin son gurubunu yataklarına götüren sarı otobüsümüzün karanlıklar içinde kayboluşunu seyrediyoruz.

Hayırlı geceler....

Sayın okuyucularım, işte bir buçuk günümüz böyle geçti. Yazıma son verirken, kıymetli himayelerile kafilemizi şereflendiren sayın Valimiz Rollas'a; bizleri Akçakoca'ya davet ederek emsalsiz bir gün geçirmek fırsatını veren Akçakoca Halkevi Başkanı sayın Tevfik Ozan'a ve gezimizi organize eden evimizin başkanı sayın Bedri Ucar'a arkadaşlarım adına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

SPOR

DAĞ SPORLARI

Halit TİMOÇİN
Antrenör

Dağ sporlarına elverişli oluş bakımından (Bolu), birinci derecede bir bölgedir. Yeşil ormanları, adım başında soğuk suları, Abant, Çubuk Sünnet ve Yeniçağa göllerile bu bölge, bir tabiat güzelliği merkezidir. Uludağ, Erciyas ve sair dağların da bazı hususiyetleri olmakla beraber Bolu dağları kadar bütün güzellikleri kendisinde toplamış dağlar, yer yüzünde az bulunur. Erciyeş'in, dibinde dinlenilecek bir ağacı, kapanıp

Bolu Halkevinin tertip ettiği kayak kursuna iştirâk eden gençlerden bir grup Gerede'nin Esentepe çamlığında ilk derslerini öğreniyorlar...

kana kana içilecek bir suyu, Uludağın ise baktıkca yorgunluğu giderecek bir yeşil gölü yoktur. Bir İngiliz dağcı ekibini Abant'da götürdüğüm zaman, kafile başkanları, hakim bir tepeden gölü ve civarını seyrettikten sonra :

— Avrupanın bir çok dağlarını dolaştım, bu kadar çekici ağaç, çiçek ve renk nevilerini kendinde toplamış yere rastlamadım. demişti.

Dağcılık bizde henüz yeni başlamış bir spor şubesidir. İlk dağcılık Avrupada Alp dağlarının yayıldığı bölgelerde doğmuş ve bu vesileile dir ki dağcılığa, beynelmilel bir tabir olarak (Alpinizm) denilmiştir.

Dağcılığın beşiği olan Alplerde spor hareketi iki ingilizin (1741) yılında Fransanın Chamounie dağlarına çıkmalariyle başlar. Bu iki dağcının

İngiltereye döndükleri zaman dağlarda gördüklerini büyük bir hayranlıkla anlatmaları üzerine bir çok meraklılar da Alpleri yakından görmek arzusu uyanıyor, ve o tarihten itibaren Alpler meşhur oluyor.

Yurdumuzda ilk dağcılık hareketinin ne zaman başladığı kat'i olarak malûm değilse de, on sene kadar evvel Kayseriden hareket eden bir dağcı kafilesi, kendi icatları olan mahmuzlarının yardımı ile dağın en dik cephesinden Erceyeş'in zirvesine çıkmağa muvaffak olmuşlardır.

Boluda dağ sporu olarak bu seneye kadar yalnız kayak yapılmakta idi. Kış mevsiminde Abant'ta, kaplıca sırtlarında, ve Geredenin Esentepesinde kayak yapılır. Bu kış mevsiminde de Bolu'da ve Gerede'de serbest kayak kursları açılacak, ayrıca Halkevi tarafından Abant'ta 15 gün devam edecek bir kayak öğretim kursu kurulacaktır.

Halkevinin spor faaliyeti proğramında kuru dağcılığa geniş yer ayrılmıştır. Bu yıl Abant'ta bir kamp kurulacak, Karadere ormanlarında ve kör oğlu kayalıklarına bir kaç gün devam edecek dağ gezileri tertiplenecektir.

Dağ sporlarının insan bünyesi üzerinde çok iyi tesirleri görülmektedir. İkinci faydasıda yurtta mevcut dağların, gençlerimiz tarafından tanınması, sevilmesidir .

Dağcılıkta birinci şart, ulaşmak istediğimiz noktaya çok zinde varmaktır, zira, dönüş, havanın muhalefeti, veya herhangi bir arıza yüzünden sekteye uğraya bilir. Bu gibi hallerle mücadele edebilmek için vücudun yorgun olmaması lâzımdır.

Onun için dağcılar, dağa çıkarken (Dağ adımı) denilen bir adımla yürürler. bu adım yavaş, muntazam ve muvazenelidir. Dağcılığa ilk başlayan kimseyi çıkarken yormak terletmek ve onun dağa olan sevgisini körletmemek lâzımdır.

Dağda yürüyüşün sürati meylin derecesine göre yapılır. Yürürken üstüste nefes alacak vaziyete girmelidir. Yürüyüş esnasında konuşmak doğru değildir. Fazla efor sarfına sebeb olur.

Yaz ve kış dağ sporlarını yapanlar tabiatla başbaşa kalmanın zevkini tattıkları için yaşları ne olursa olsun bir daha bu sporu terk edemezler. Dağ sporlarında yaş farkı aranmaz. Esasen dağcılığın zahmetine en çok orta yaşlıların dayandığı tecrübelerle sabit olmuştur.

Dağda daima birerle kolda ve birer buçuk metre aralıkla yürünür. Çıkışlarda kalp ve ciğerler, inişlerde de adelelerle ayak bilekleri çok yorulur. Yürüyüş esnasında fazla şeyleri çıkarmalı, molalarda ise vücudu korumalıdır.

Dağa yalnız çıkmak doğru değildir. Kafilenin en az üç kişi olması lâzımdır. Çok zevkli ve heyecanlı anlar yaşatan dağ sporlarını gençlere aşılamak için Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü durmadan çalışmaktadır. Yakın zamanda çok mühim bir dağ merkezi halini alacak olan Bolu'muzda da gençliğin bu spora kıymet vereceğine şüphe yoktur.

HİKÂYE

SUÇ

Necmi EREN

Sabahın erken saatleriydi.

Ortalığı beyaz bir sis sarmıştı. Bu beyaz sisin içinde parlak bir şerit gibi uzanan ıslak asfaltın iki yanındaki evler, insanın çenelerindeki iki sıra diş kadar biribirine benzer ve muntazam görünüyordu.

Yolda topal bir çöpcüden başka kimseler yoktu.

Geceyi titriyerek bir caminin avlusunda geçiren Viranköylü Ali günün ilk ışıklarıyle yattığı yerden kalkmıştı. Üşüdüğünden değil, içindeki gömleğin çirkin manzarasını saklamak için eski, yırtık çeketinin yakalarını kaldırıp bir kopçalı iğne ile tutturarak yürümeğe başladı.

Onaltı onyedi yaşlarında olmasına rağmen uzun boyu, geniş omuzları, kuvvetli ve cesur olduğunu gösteren iri göğsüyle yirmibeşlik bir adam gibi görünüyordu. Hafifce yukarıya kıvrık burnu, gür kumral saçları ve yıldızsız geceler kadar siyah manalı ve esrarlı gözleri vardı. Muntazam çenesinin üzerinde iki çizgi halinde görünen ince dudakları her haliyle erkekti.

Viran köylü Ali anası öldükten sonra köyünde duramamış şehire gelmişti. Köy onun için anası demekti. Zira ondan başka ne kimsesi ne de bir karış toprağı vardı. Ellerin yanında çobanlık yapıp ağızkokusu çekmektense ver elini şehir demiş gelmişti. Ama üç gündür işsiz geziyordu. Akşam bir tek cıgara içmeden ve bir lokma ekmek yemeden yatmıştı.

Kötü kötü düşünüyor, ıslak asfaltın üzerinde yırtık çarıklarını, doğduğu gündenberi hayatın elinde sürüklenen vücudu gibi sürükliyerek yürüyordu.

Oflaya puflaya caddeyi süpüren bir adam gördü. Bir dıvarın dibine çömelerek onu seyretmeğe başladı. Kendisi de böyle bir iş bulamaz mıydı ? Topal bu işi nasıl bulumuştu ki!. Kendi kendine « Hele şu dayıynan bir yarenlik edem. » diyerek ona yaklaştı.

«Selâmünaleyküm ağa, kolay gele. » dedi. Öteki biran süpürmeği bırakıp yorgun bir hal ile cevap verdi.

« Ve aleykümselâm deliganlı, eyvallah.. » Sonra gene işine dalarak yarı küfür, yarı homrtuyla sokağın pisliklerini süpürmeğe başladı. Bir ara topal işini bırakıp Alinin yanına yaklaşarak sordu :

« Ülen deliganlı, sen boş dolaşıyon galba? Ben adam halinden anların»

« He iyi bildin be ağa, boş geziyon ya.»

« Sana bir iş bulsak çalışınmı ülen?»

« Çalışırın ya ağa!

İkisi bir müddet konuştular, sonra beraberce sokağı süpürmeğe başladılar. Topal hem süpürüyor; hem de keyifli keyifli Ali ile konuşuyordu. Dört gündür, bir tanzifat amelesi arandığı halde bulunamamış. Şimdi Ali'yi oynıya oynıya alırlarmış. Onun gibisini nerden bulacaklarmış.

Evlerden çıkan insanlar asfaltı dolduruyorlardı. Onlarda işlerini bitirmişler, küreklerini ve süpürgelerini omuzlarına vurup kendilerine yüksekten iğrenir gibi bakan hanımlara ve efendilere aldırmayarak başka bir âlemden bu âleme inmiş iki yabancı ve garip mahlûk gibi konuşarak uzaklaşmışlardı

Soğuk, sisli sabahlardan biriydi... Viranköylü Ali hafiften bir memleket havası tutturmuş, meslekte yeni olduğunu belli eden bir gayret ve intizamla caddeyi süpürüyordu. Bu gün çöpçülüğe girdiğinin beşinci günüydü. Halinden memnundu. Bu iş onun hoşuna gidiyordu. Yalnız beynini tımalayan bir şey vardı. Mesleğe girdiği gün amele çavuşu ona biçimsiz; pos bıyıklarını burarak «Bana bak ülen, işini sağlam tut. Sütçü beygiri gibi uyuklamak yok ha» demiş, bu lâftan hiç bir şey anlamadığı halde «Başüstüne ağa» diye cevap vermişti. Sütçü beygiri gibi nasıl uyuklanırdı ki, buna bir türlü akıl erdiremiyordu. İşini bitirmişti. Bir direğin dibine çömelerek bir cıgara yaktı. Geçenlere bakıyordu. Bir ara çorapsız veya kısa bir çorap giymiş olan kadınların bacakları gözüne ilişti. Uzun uzun düşündü, hepsinin bacaklarına ayrı ayrı baktı. Çoğunun bacakları çorapsızdı. Kendi kendine: «Vıy anam!» dedi. «Bu garıların bacakları donmaz mı ki?» Sonra kendi yün çorapların altında bacaklarının soğuktan titrediğini duyar gibi oldu.

Ağzını şişirerek cigarasının dumanlarını savuruyor, bazan halka halka, bazan küme küme çıkan dumanların arasından gelip geçen insanları seyrediyordu. Ali çobanlığında dağdaki ağaçların hepsini birbirine benzetirdi. Bir işaret koymazsa aradığı ağacı bulamazdı. Kendi kendine: «İnsanlarda birbirine benzeyi be.» dedi. «Ağaçlar gibi!!!» Cigarasının dumanlarından sakınmak için gözlerini yerden kaldırdığı zaman karşı evin pençeresinden kendine bakmakta olan bir genç kız gördü. Genç kızın çıplak kolları, dalgalı siyah saçları Alinin içini allak bullak etti. Başı dönüyor, içinde şimdiye kadar hiç duymadığı bir şeyler oluyordu.

Ağzı açık, hayran ve alık nazarlarla genç kıza bakıyor ve genç kızın kendine baktığını görünce başını yere iğiyordu.

Kız bu « yarmanın » kendine aptat aptal baktığına sinirlendi, Ali'nin duyamadığı bir kelime mırıldanarak pençereyi kapattı. Ali büsbütün sersemlemiş, alıklaşmıştı. Birden geciktiği hatırına geldi. Küreğini ve süpürgesini omuzlayıp çevik adımlarla yürümeğe başladı. Hem yürüyor hem kızı düşünüyordu.

Artık günden güne sararıyor, soluyordu. Genç kız Ali'nin beynine afyonlu şarap gibi vurmuştu. Hâlâ o günkü sersemlik, sarhoşluk üzerinden geçmemişti. Eskisi gibi iştahla yiyip içemiyor. Geceleri gözlerine uyku girmiyordu. Arkadaşları «Bu oğlana bir hal oldu» diyorlardı. Bazan kendi kendine: «Ülen avanak» diyordu. «Sen kim oluyonda öylesine göz goyon.» Aklı ne kadar böyle düşünse içinde bir his ona genç kızı düşündürüyor, çektiği ıstırap onu zaman zaman ağlatıyordu.

Artık sokakları süpürürken ne üşümeyen çıplak bacaklara bakıyor, ne de ağaçlar gibi birbirine benziyen insanlara... Aklında ve içinde yalnız o vardı. Onun evinin önüne geldiği zaman kendine bin türlü iş çıkarıyor, gönlü bir türlü oradan ayrılmak istemiyordu. Kızın başka taraflara bakmasından istifade ederek derin derin içini çekerek ona bakıyordu.

Genç kız bu «pisin» bu «mendeburun» kendine bakmasına adamakıllı sinirleniyordu.

Bir sabah gene Ali'nin gözleri o taraflardaydı. Kız birdenbire «Beyba beyba» dedi. Yanına gelen beyaz saçlı bir adama tepinerek, ağlıyarak bir şeyler anlattı. Adam çatık kaşlarla Ali'ye bakıyordu. Kızını okşıyarak bir şeyler söyledi.

Viran köylü oralarda fazla durmıyarak süpürgesini omuzlayıp, o gün hasta olan bir arkadaşının mahallesini süpürmeğe gitti. Döndüğü zaman «Çavuş seni çağırdı» dediler. Seğirtti gitti.

Çavuş onu görür görmez:

«Gel ülen domuzun eniği, satı sizin gibisine iyilik yaramaz.. Az galdı senin yüzünden başım belâya gireyazdı. Hemen üstündekileri çıkar, çek arabanı. Sen bize yaramazsın.» Ali şaşırmıştı. Kenndini topliyarak garip bir tavırla:

«Ne suçum varki ağa?» dedi.

«Ülen bundan büyük suç olu mu? Irz düşmanı. Elâlemin camına bakan mı? Adamın böyle guyruğunu düğümliyiverile işte..» Bu sırada müfettişin odasından sabahleyin kızın yanında gördüğü efendi gülerek çıkıp gitmişti. O halâ alık alık bakınıyor, ne yapacağını düşünüyordu...

Eski yırtık elbiselerini giydi ve çeketinin yakasını kopçalı iğnesiyle tutturarak arkadaşlarına «hoşca galın» deyip uzaklaştı.

Düşünerek asfaltın üzerinden yürüyordu. Genç kızın evinin yanından geçerken kanunla yasak edilmiş bir şeye bakar gibi korkarak o tarafa baktı. O pençereden ayrı bir dünyanın insanı gibi büyük bir tiksinti içinde, gülerek Ali'ye bakıyordu.

Ali'nin başı yavaş yavaş göğsüne düştü. Ve mukadderatın elinde didik didik olmuş vücudunu elbiselerinin kirli sefaleti içinde, ayaklarında ki çarıklar gibi sürükleye sürükleye kimbilir nerelere doğru çekti gitti?..

Halkevi Çalışmaları

Namık Kemal'in 57 inci ölüm yıl dönümünü anma makasdiyle bir (Namık Kemal) gecesi tertip edilmiş, ve bu vesile ile büyük vatanperverin hayatı ve san'at eserleri hakkında halkevli arkadaşlar tarafından çeşitli konuşmalar yapılmıştır.

Bolu merkezindeki öğretmenleri tanıştırma ve kaynaştırma maksadiyle yapılan taplantı, sayın Valimizin de huzuriyle gece geç vakte kadar çok neş'eli ve eğlenceli olarak geçmiş, Kız San'at Enstitüsünün hazırladığı nefis bir büfeden ikramlar yapılarak bir çok şiirler okunmuş ve zarif espriler yapılmıştır.

Halkevimiz salonunda on yıllık millî eğitim proğramını hazırlayan İl ve ilcelerimiz Millî Eğitim mensuplarının 26-1-946 tarihinde hazırladığı ve halkevi idare kurulu üyeleriyle, muhtelif okul öğretmenlerinin hazır bulunduğu kültür toplantısı da derin bir sevgi ve samimiyet içinde geçmiştir.

Ölümünün 390. ncı yıl dönümünü yadetmek amaciyle, büyük Türk Şairi Fuzûlî için hazırlanan ve çok kalabalık bir dinleyici tarafından takip edilen (Fuzûlî gecesi) çok başrılı olmuş, Halkevimizin bu kadirşinas kareketi yurt basınında derin bir takdir toplamıştır.

Fuzûlî gecesinde yapılan başlıca iki konuşmayı özet halinde dergimizin (Dil-Edebiyat-Sosyoji) köşesinde yayınlanmış bulunuyor.

ABANT Dergisini olgunlaştırma yolundaki çalışmalar devam etmektedir. Bu sayı ile bu yolda ilk adım atılmış bulunmaktadır. Bundan böyle ABANT 60 - 65 sahife olarak ve Bolu'ya ait bir çok resimlerle süslenmiş bir halde çıkacaktır. Okuyucularımız ABANT'ın her sayısında şu daimî başlıklar altında yazılmış yazılar bulacaklardır. : Konuşma «Başyazı» — Güzel Bolu köşesi «Bolu'nun Turistik ve Ekonomik bakımlardan tanıtılması» — Dil, edebiyat, Sosyoloji köşesi — Güzel san'atlar — Konferanslar, makaleler — Spor köşesi — Hikâye — Kadın, Ev — Halkevi çalışmaları...

Halkevimiz 2-ocak-946 cumartesi günü Bolu'ya 86 kilometre mesafede ve Karadeniz sahilinde bulunan Akçakoca ilcesine bir «Halkevliler Tanışma» gezisi tertip etmiştir. 50 halkevlinin iştirâk ettiği bu gezinin tafsilatını, okuyucularımız Dergimizin 54. üncü sahifesinde bulacaklardır.

BOLU IL BASIMEVI

ABANT

BOLU HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

SAYI : 8 Mart - Nisan 1946 CİLT : 2

İçindekiler

